

Lunds universitet

Sociologiska institutionen

”Vår identitetsgräns är vår solidaritetsgräns.”

– En innehållsanalys av debatten om europeisk identitet i radioprogrammet OBS i P1

Jesper Cederstrand

Kandidatuppsats SOCK01, 15 hp

Vårterminen 2013

Handledare: Jonas Ringström

Författare: Jesper Cederstrand

Titel: "Vår identitetsgräns är vår solidaritetsgräns." – En innehållsanalys av debatten om europeisk identitet i radioprogrammet OBS i P1

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Jonas Ringström

Sociologiska institutionen, vårterminen 2013

Abstract

Den europeiska kontinenten består av ömsesidigt beroende människor. Men är vi medborgare medvetna om detta och hur hanterar vi det? Med innehållsanalysen som verktyg syftar uppsatsen till att utforska en del av den svenska offentliga debatten om europeisk identitet. Utifrån Norbert Elias teori om vi-utvidgning och nationell habitus i förhållande till integrationsprocessen analyseras en veckas texter i kultur- och idédebattprogrammet OBS i P1. Detta för att undersöka vilka attityder till en europeisk vi-identitet som ges uttryck för i debatten samt vilken framtidstro som finns. Texterna säger något om var den europeiska identiteten och därmed den europeiska kontinenten befinner sig i utvecklingsarbetet. Den europeiska identiteten ses som någonting önskvärt och eftertraktat för EU och kontinentens fredliga framtid. En framtid som dock framställs som en dyster sådan där nationella identiteter växer sig starkare i tider av ekonomisk turbulens. En möjlig förklaring är att integrationsprocessen varit både för omfattande och för snabb i förhållande till nationell habitus.

Nyckelord: vi-identitet, nationell habitus, europeisk integration, europeisk identitet, drag-effekt

*I don't know you, but I need more time
Promise me you'll be mine
Birds are flying over Europe skies,
Tell me please why can't I?*

Alexander Rybak – Europe Skies

Innehållsförteckning

Abstract.....	1
Kapitel 1.....	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställning.....	6
1.4 Disposition	6
1.5 Avgränsning.....	7
1.6 Tidigare forskning.....	8
Kapitel 2: Metod	10
2.1 Kvalitativ metod	10
2.2 Textanalys	10
2.3 Kvalitativ innehållsanalys	11
2.3.1 Urval	12
2.3.2 Tillvägagångssätt	12
2.3.3 Reliabilitet.....	15
2.3.4 Validitet	16
2.3.5 Kritik.....	16
Kapitel 3: Teori.....	18
3.1 Civilisationsprocess, figurationer och individualisering	18
3.1.2 Individualisering och vi-jag-balansen.....	19
3.2 Elias och Europa	20
3.2.1 Vi-utvidgning.....	20
3.2.2 Drag-effekten	21
3.2.3 Var finns identiteten?.....	25
Kapitel 4: Analys	26
4.1 Vi-identitet.....	26

4.1.1 Exempel på identitet	28
4.2 Historia.....	29
4.3 Framtiden	30
4.4 Demokrati	32
4.5 Men jag då?.....	33
4.6 OBS europeiska identitet	33
Kapitel 5: Sammanfattning	35
Referenser	36
Bilagor	38
Bilaga 1: Kodschema	38
Bilaga 2: OBS-texter.....	42
2.1 Program 1, text 1.....	42
2.2 Program 1, text 2.....	42
2.3 Program 2, text 1.....	46
2.4 Program 2, text 2.....	48
2.5 Program 3, text 1.....	49
2.6 Program 3 text 2.....	51
2.7 Program 4, text 1.....	52
2.8 Program 4, text 2.....	54

Kapitel 1

1.1 Introduktion

Vi blir alltmer sammanlänkade med våra europeiska grannar, såväl politiskt som ekonomiskt. Det sociala och kulturella hamnar i skymundan i en tid av finanskriser och politiskt maktspel mellan EU:s ekonomiskt starka stater Tyskland och Frankrike, och de krisdrabbade Medelhavsländerna. Förutsättningarna för en gemensam europeisk identitet som sträcker sig bortom parlament och finanskvarter, bortom nord-sydpolarisering verkar små.

På många sätt är Europa redan ett ”vi”, vare sig vi vill det eller inte. Vi sitter ihop på fler och mer avancerade sätt än någonsin vilket medför både för- och nackdelar för alla EU-medborgare. Men så länge vi inte också känner oss sammanlänkade såväl kulturellt som socialt kommer den europeiska integrationen förbli ett skrivbordsprojekt som en del kontorsfilosofer (och sociologer, för den delen) fantiserar om. Konsekvenserna av ett ekonomiskt-politiskt samarbete utan kulturell legitimitet ser vi redan idag över hela kontinenten. Främlingsfientlighet mot arbetskraftsinvandrare från andra EU-länder, konflikter mellan folk och stat i nationer med ekonomiska problem och hat och misstro mot den centrala europeiska maktapparaten. Ekonomiskt och politiskt är Europa ett ”vi”, men ett vi som konkurrerar mot såväl nationella identiteter – i frågor om krishantering där länder tenderar att skylla på varandra – som alltmer individualiserade människor som inte känner någon märkbar tillhörighet till varken nation eller kontinent (Sambanis, 2012; Elias, 1991; Habermas, 2001).

Media spelar en stor roll för vår identitet. Den agendasättande makten har i viss mån demokratiseras genom uppkomsten av sociala medier men tyngdpunkten ligger fortfarande hos de stora mediebolagen. Inte minst det oberoende Sveriges Radio som idag är den enda radiostationen i Sverige med omvärldsbevakning. Radion är ett medium som når många människor, ca 15 % av Sveriges befolkning lyssnar på P1 dagligen, och det har ett stort inflytande på den svenska kulturdebatten (TNS Sifo, 2013). För att bygga en europeisk gemenskap, en supranationell identitet, krävs mer än ständiga rapporteringar om finanskriser, demonstrationer, arbetslöshet och oroligheter. Under en vecka hösten 2012 sände radioprogrammet OBS i P1 en serie debattinlägg under rubriken *Europas identitet* där man diskuterade förutsättningar för, och behovet av en europeisk identitet. Vilken bild av Europa och potentialen för en europeisk identitet tar form i ett av Sveriges Radios största debattprogram, OBS i P1? Behöver vi, som Alexander Rybak menar, kanske bara lite mer tid på oss för att känna starkare för vår kontinent?

1.2 Syfte

Uppsatsen syftar till att utifrån Norbert Elias teori om vi-identiteter genomföra en innehållsanalys av temaveckan *Europas identitet* i radioprogrammet OBS i P1 för att undersöka vilka attityder till en europeisk vi-identitet som tar form i denna debatt. Samtidigt kan undersökningen säga något om var Europa är på väg i sitt identitetsbygge. Eftersom Sverige idag ofrånkomligt är en del av det europeiska samarbetet i och med vårt medlemskap i EU, är det viktigt att följa europasamtalen i media för att undersöka vilken bild som ges av kontinenten i dagens svenska kultur- och idédebatt. Detta kan ge oss en förståelse för den europeiska identitetens ställning i förhållande till den nationella. Kanske den nuvarande ekonomiska turbulensen avskräcker debattörer som därmed förmedlar en kritisk bild av den europeiska identiteten. Eller får de problem som sedan ett antal år tillbaka sprider sig över kontinenten journalister och skribenter att skrika efter en europeisk identitet för att stärka gemenskap, samarbetsvilja och solidaritet? Jag ska också utforska vilken plats balansen mellan en kollektiv vi-identitet och den mer individuella jag-identiteten har i debatten, om någon. OBS inflytande över den svenska kulturdebatten är stort, därför är det viktigt att programmets innehåll analyseras och diskuteras, det kan ge ny och djup förståelse för Europas och den europeiska identitetens framtid och därmed också vår egen.

1.3 Frågeställning

Genom en innehållsanalys av OBS-debatten *Europas identitet* ämnar jag besvara frågan: Vilken attityd till den europeiska vi-identiteten uttrycks i OBS-debatten om europeisk identitet? Vidare ska jag också besvara dessa två följdfrågor: Är Europa på väg mot en starkare vi-identitet enligt denna debatt? Och vilken roll spelar individualiserade jag-identiteter i debatten?

1.4 Disposition

Efter en avgränsning och definition av forskningens upplägg och redogörelse för vad jag ska, respektive inte ska studera följer ett avsnitt om tidigare forskning på området. Här presenteras liknande av den europeiska identiteten i relation till den mediala debatten. Efterföljande del behandlar min metod och mitt metodval, först på ett övergripande plan för att sedan definiera metoden mer konkret i förhållande till min forskning. I teorikapitlet redogör jag för Norbert Elias teorier kring vi-identiteter, vi-utvidgning och drag-effekten tillsammans med påbyggnader och vidareutvecklingar av dessa. Slutligen presenteras min analys varpå resultatet sammanfattas och vidare forskning diskuteras.

1.5 Avgränsning

För att underlätta för läsaren och förtydliga min ambition med denna uppsats följer här en förklaring av vad jag ämnar studera (samt inte studera) och hur.

I denna uppsats ska jag inte argumentera för eller emot det europeiska politiska och ekonomiska samarbetet utan endast fokusera på den kulturella aspekten av europasamarbetet. Även om den europeiska identiteten behandlas ska jag inte ta ställning för eller emot utvecklingen av denna identitet utan endast redogöra för den debatt som är föremål för min analys. Det är på intet sätt förutbestämt att den europeiska identiteten en dag kommer att vara lika accepterad och utspridd som exempelvis den amerikanska. Många saker talar snarare emot detta. Det är möjligt att det europeiska integrationsarbetet i framtiden stannar av eller till och med motarbetas aktivt för att till slut försvinna. Därför handlar inte uppsatsen om ”europeisk identitet: för eller emot”, utan endast om vilka tendenser som syns i den svenska kultur- och idédebatten, mer specifikt OBS programserie *Europas identitet*.

OBS är ett program med tyngd. Några av Sveriges mest erkända journalister, skribenter och akademiker medverkar med jämna mellanrum. Till och med självaste Pierre Bourdieu har deltagit i programmet (Sveriges Radio, 2012). Programmen är 15 minuter långa och består vanligtvis av två texter skrivna och inlästa av författarna själva. Programledaren ramar in texterna och förbereder lyssnaren på vad som komma skall. Texterna är ofta eftertänksamma och analyserande, inte sällan med ett globalt perspektiv. OBS sänds i Sveriges Radio P1 måndag-torsdag 13:15 med repris 20:45. En vecka innebär fyra program och därmed åtta texter som förutom att läsas upp i radio också praktiskt nog läggs upp på programmets hemsida. Olika teman behandlas med jämna mellanrum, som till exempel *Mat och moral*, *Att läsa en stad* och den serie som denna uppsats fokuserar på: *Europas identitet*. En koncentrerad mängd inslag på samma ämne ger oss möjligheten att analysera den övergripande attityden kring det specifika temat. Artiklar och texter som skrivits om ämnet utanför OBS i tidskrifter, dagstidningar etc. har per definition en något annorlunda form och utgångspunkt. De presenteras i ett helt annat format och utgår från en annan frågeställning än OBS-texterna. Att utöka analysen vore möjligt men skulle av denna anledning försvåra såväl jämförelsen som sammanslagningen av materialet. Även om OBS är en del av det oberoende Sveriges Radio är artikelförfattarna röster för ideologiska ståndpunkter. OBS är dock måna om att låta alla sidor komma till tals vilket gör denna studie extra intressant. Istället för att analysera texter i en liberal tidning finns möjligheten att kombinera olika politiska utgångspunkter som uttrycks i liknande format utifrån samma grundfråga (Sveriges Radio, 2013).

För att besvara min forskningsfråga går jag igenom alla åtta texter i programserien och identifierar och räknar återkommande teman och attityder för att sedan kvalitativt analysera dessa. Elias teori om utvidgning av vi-identiteten, drag-effekten och vi-jag-balansen, i kombination med mer nutida teorier kring detta och Europasamarbetets framtid, utgör den teoretiska grunden för denna analys. Syftet är inte att kritisera Elias teorier utan att använda dem för att se på debatten med nya ögon.

1.6 Tidigare forskning

Som en introduktion till (media)forskning om europeisk identitet följer här en redogörelse för ett urval av tidigare studier av liknande forskningsfrågor.

I boken *European Identity – What the Media Say* (Bayley & Williams, 2012), sammanställs samhällsvetenskaplig medieforskning om europeisk identitet i italiensk, fransk, polsk och brittisk media. Detta på uppdrag av EU som en del av unionens IntUne-projekt som syftade till att undersöka attityder till ”en ständigt utökande, ständigt närmare europeisk union”. Här visar det sig att rapportering från europeiska nyheter, såsom Romfördragets 50-årsfirande, rapporterades på mycket olika sätt i de olika länderna. Positiva attityder till fördraget i ett land, negativa i ett annat. I respektive land talar man i TV på olika sätt, med olika definitioner av Europa. Vad som sägs och med vilka ord skapar och reproducerar en bild av Europa och det egna landets position i förhållande till resten av kontinenten (ibid). Ofta skiftar också rapporteringen om Europa på ett språkligt plan mellan det geografiska, det politiska och det kulturella Europa. Den mest omfattande rapporteringen finner man i sportsammanhang som fotbollsturneringen Champions League. Tack vare den ökade räckvidden av satellit-TV har denna tävling bidragit enormt till den europeiska kulturella gemenskapen (ibid). Detta är bara en av en rad studier som gjorts på ämnet.

Välrenommerade sociologer menar att den europeiska identiteten kommer att födas inte bara ur de kriser som drabbat samarbetet utan även ur det offentliga samtalet (Habermas & Derrida, 2003). Därför är det viktigt att detta samtal också kontinuerligt studeras. Kjaer och Palsbro (2008) undersökte nationell identitet i förhållande till den europeiska integrationen i Danmarks rättssystem. Forskningen visade att danska advokater och lagstiftare hade ett känslomässigt engagemang i frågor om lagar och direktiv från EU. Nationell identitet stängas med den supranationella även i formella, byråkratiska sammanhang, inte bara i den offentliga debatten (Kjaer & Palsbro, 2008).

Forskning om europeisk identitet i media fokuserar ofta på diskursen och språkanvändandet (Krzyżanowski, 2010; Bayley & Williams, 2012). Detta säger förvisso

mycket om diskursen som helhet och konstruktionen och användningen av olika begrepp. Anledningen till att jag i detta fall vill göra en innehållsanalys är att istället se till vad som sägs och utifrån det försöka ge en bild av synen på europeisk identitet i dagens svenska debatt och även vad denna debatt tror om identitetens riktning. Vad kvalitativ metod är, och varför textanalys är relevant för samhällsforskningen diskuteras i nästa kapitel, varpå jag redogör för innehållsanalys som metod och beskriver mitt tillvägagångssätt.

Kapitel 2: Metod

2.1 Kvalitativ metod

Man är inom forskarvärlden inte överens om vad kvalitativ metod är (Bryman, 2011), men några saker kan ändå sägas om den kvalitativa forskningen generellt. För det första inriktar sig kvalitativ forskning i regel på att tolka och förstå data, snarare än att se den på ett mer naturvetenskapligt sätt (Bryman, 2011). Kvalitativ forskning lägger tyngd vid mening och betydelse av ord och siffror snarare än vid antal och frekvens. Man kan säga att kvalitativ metod frågar sig varför en viss siffra blir resultatet av en studie och vad detta säger i en vidare mening. En kombination av siffror och djupare analys, med tyngdpunkt vid den kvalitativa metoden, har använts i denna uppsats. I regel är också kvalitativa undersökningar inriktade på mikro-nivån. En specifik händelse, en mindre grupp människor eller, som i detta fall, en mindre samling texter (Bryman, 2011). Det är dock viktigt att inse att dessa definitioner av kvalitativa metoder inte är att betrakta som allmängiltiga eller statistiska, men det ger en bild av syftet med kvalitativ forskning. Att gå på djupet, bortom siffror och statistisk data. Sammanfattningsvis kan man säga att kvalitativ forskning grundar sig i tanken att den sociala världen inte kan beskrivas i termer av procentenheter och kategorier – vill man beskriva verkligheten får man inse och utgå från att den är mer komplicerad än man vill tro (Strand, 1983). Ett sätt att studera den sociala världen är genom att analysera texter.

2.2 Textanalys

I de samhällsvetenskapliga disciplinerna studeras människorna som utgör samhällen. Därför är det vanligt att relationer mellan människor studeras, till exempel vid studier av politik, kulturmönster och traditioner, konflikt och samförstånd. I studiet av sådana fenomen är det självklart att texter måste studeras (Bergström & Boréus, 2005). Oändliga mängder text produceras varje dag i vårt moderna samhälle som inte sällan betecknas som ett "nätverkssamhälle" eller som en "informationsålder" (ibid. s. 13). Texter relaterar till människor och människor i grupp. Texter skapas av människor och speglar på medvetna och omedvetna föreställningar som människor i miljön där texterna produceras hyser. De reproducerar och ifrågasätter rådande strukturer. En textanalys kan ge kunskap om relationer mellan individer och grupper som ligger utanför texterna. Det är detta som gör texter samhällsvetenskapligt intressanta. Språk, och därmed texter, ger uttryck för idéer och tankar. Genom textanalys får man förståelse för textförfattarens bild av sina inre upplevelser av den omgivande världen (ibid. s. 15). Nedan följer en beskrivning av den typ av textanalys jag

använder mig av; innehållsanalys. Både som metod samt hur jag applicerat den på mitt material i detta specifika fall.

2.3 Kvalitativ innehållsanalys

Innehållsanalysens styrka ligger i att skapa överblick över större material och i att kunna ge underlag för jämförelse (Bergström & Boréus, 2005, 84).

Innehållsanalys är en metod som syftar till att kvantifiera innehåll i texter och dokument utifrån kategorier som bestämts i förväg. I professorn i samhällsvetenskap Alan Brymans bok, *Samhällsvetenskapliga metoder* (2011) återges en vanlig definition av metoden:

Innehållsanalys utgör en forskningsteknik som rör en objektiv, systematisk och kvantitativ beskrivning av det konkreta eller manifesta innehållet i kommunikationen (Berelson, 1952 citerad i Bryman, 2011, 281).

Medan innehållsanalysen här definieras som en kvantitativ metod finns det även möjlighet att analysera innehåll på ett kvalitativt sätt. En innehållsanalys kan visa på motsägelser och inkonsekvenser i ett material, men det är genom en mer detaljerad analys möjligt att undersöka text och dokument med en större känslighet för olika teman gällande typ och innehåll (Bryman, 2011; Bergström & Boréus, 2005; Dey, 2003). Gemensamt för den kvantitativa och den kvalitativa innehållsanalysen är den systematiska beskrivningen av manifest innehåll (även om en viss typ av kvalitativ innehållsanalys även kan studera det latent) (Dey, 2003). Detta innebär att endast det explicit uttryckta materialet räknas och analyseras, inte vilka ord som används eller åsikter som finns gömda mellan raderna (Krippendorff & Bock, 2009). Anledningen till att jag studerar manifest innehåll är att jag undersöker vilka explicita attityder till en europeisk identitet som ges uttryck för i den svenska offentliga debatten.

Syftet med forskningen är inte att undersöka huruvida argument för eller emot det europeiska identitetsbygget har en logisk grund. Jag ämnar alltså inte att genomföra en argumentationsanalys där argument bryts ned i sina beståndsdelar för att undersöka dess giltighet eller kraft (Bergström & Boréus, 2005). Fokus ligger på om det finns några tydliga tendenser vad gäller attityden till vi-utvidgning i debatten. Syftet är inte heller att undersöka språk eller ordval. Undersökningen är en empirisk sådan, inte en diskursanalys där språket anses forma verkligheten snarare än att beskriva den (ibid).

Innehållsanalys är en fördelaktig metod i detta särskilda forskningsfall av flera anledningar. För det första är det intressant vad texten i fråga vill säga. Vilket är budskapet? När man analyserar flera texter utefter samma analysmodell, vilket jag gör här, skapas en överblick över materialet som ger nya insikter och ny kunskap (Bergström & Boréus, 2005; Krippendorff & Bock, 2009). Materialet tillåts tolkas som en helhet. Metoden lämpar sig också särskilt bra för att undersöka om någonting värderas positivt eller negativt (Bergström & Boréus, 2005), vilket jag gör: ger debatten uttryck för en positiv eller negativ inställning till byggandet och/eller den eventuella existensen av en europeisk vi-identitet.

2.3.1 Urval

Eftersom mening i ord och text är kontextberoende (Dye, 1993) följer här en redogörelse av det material jag har analyserat för att ge en förståelse för analysens kontext. Urvalet består av åtta texter som alla ingår i OBS temavecka *Europas identitet* (Sveriges Radio, 2013). Programmen sändes den 26-29 november 2012 u syfte att diskutera den europeiska identiteten och belysa den från olika håll. Historiska skildringar av Europa i mikro- och makro-format, redogörelser för demokratisituationen i EU och personliga berättelser om upplevelser av identitet samsas i veckan. Materialet utgör en central del i den svenska offentliga debatten om europeisk identitet och kan genom analysen utifrån Elias teorier ge oss nya insikter om attityderna till denna identitet och dess framtid. Texterna finns tillgängliga via programmets hemsida och det är dessa jag analyserar, inte radioinspelningarna av texterna. Även om alla texter utgår från samma frågeställning om huruvida det finns, behövs och/eller går att finna en europeisk identitet, skiljer de sig åt i utformning, längd och utgångspunkt. Somliga är referat av intervjuer, andra reflektioner över historiska platser medan några är känslofyllda och självreflekterande texter som vädjar till känslor. Men eftersom alla texter säger någonting om samma fråga är det fruktbart att applicera samma metod, samma kodschema (bilaga 1), på alla åtta texter. Jag vill analysera en hel veckas sammantagna debatt som speglar den svenska offentliga debatten om europeisk identitet. Urvalet ger en nyanserad bild av debatten där utrymme ges oavsett (men ändå med hänsyn till) ideologisk bakgrund. Alla texter finns som bilagor (bilaga 2).

2.3.2 Tillvägagångssätt

Innehållsanalys genomförs antingen manuellt eller med hjälp av datorprogram. Anledningen till att jag i denna studie arbetar manuellt är i första hand skillnaden i känslighet inför ordens kontextuella betydelse mellan en dator och en människa. Eftersom jag inte bara vill undersöka förekomsten av ord utan även teman, metaforer och attityder finns det goda skäl att göra en

manuell analys. En dator kan inte urskilja betydelsen i en viss meningsbyggnad, endast redogöra för de ord den innehåller (Dye, 1993; Krippendorff & Bock, 2009). Ordet Europa förekommer flera gånger i materialet, likaså ”europeisk identitet”, men antalet gånger ett ord eller begrepp upprepas säger ingenting om vilken attityd som finns till detta begrepp.

Efter att materialet valts ut inleds analysen med genomläsningar av samtliga texter för att bilda sig en god förståelse för materialet. En förståelse som underlättar vid nästa steg; kodningen (Bergström & Boréus, 2005). Under kodningsprocessen genomförs flera genomläsningar i samspel med teorin. Utifrån och med hjälp av materialet konstrueras ett kodschema där teman och meningar klassificeras (Bergström & Boréus, 2005; Dye, 1993). Begreppet kod syftar inom innehållsanalys till förekomsten av någonting i en text. Vilka teman kan uttolkas ur texterna utifrån Elias resonemang om vi-identiteter? Återkommer dessa teman i fler texter? (Bergström & Boréus, 2005).

De första kodningsomgångarna gav många spridda koder, vilket är vanligt (Bergström & Boréus, 2005). Cirka 20 olika teman identifierades och ställdes upp. Men att analysera åtta texter med 20 teman ger låg validitet eftersom olika texter får helt olika teman och helheten inte kan analyseras (Bergström & Boréus, 2005; Dye, 1993). Ytterligare genomläsningar genomfördes och koder slogs samman för att bättre passa materialet och teorin. För att underlätta analysen skapade jag en idealtyp (Bergström & Boréus, 2005): *positiva attityder till den europeiska identiteten*, såsom bevis för att det finns en europeisk identitet, eller argument för byggandet av en europeisk vi-känsla. Denna idealtyp ställdes sedan som kod 1a, 2a och så vidare. I kontrast till denna idealtyp ställdes motsatta åsikter, *negativa attityder till den europeiska identiteten*, såsom åsikter om EU:s demokratiska underskott, uttryck för identifiering med motsatta identiteter och liknande (kod 1b, 2b och så vidare). Dessa attityder fick sedan genomsyra alla koder som identifierades. För varje nytt ämne, ny åsikt, ställdes en motsats. Detta för att i analysen hjälpa mig utröna huruvida den positiva eller negativa sidan var starkast representerad i texterna (ibid).

Idealtypens roll är inte att uttrycka vad som bör sägas i texterna, idealtypen är endast ett instrument för att kontrastera åsikter och ge en bild av balansen mellan åsikter. Om många uttryck *för* en utvidgning av vi-identiteten finns i texterna, är det intressant och relevant att veta huruvida det också finns uttryck *mot* samma åsikt. Här ges vi möjlighet att se även det som inte sägs, något som innehållsanalys ofta kritiseras för att missa (Bergström & Boréus, 2005; Krippendorff & Bock, 2009).

Utifrån idealtyperna skapade jag ett kodsschema (Bilaga 1). Kodschemat talar om i detalj vilka noteringar som ska göras i de texter som analyseras (Bergström & Boréus, 2005).

Kodningsenheter är de företeelser som markeras i texterna för att sedan ingå i den kvantitativa sammanställningen. Det kan vara meningar, ord, metaforer eller argument och dessa kan sedan föras in i olika index om de ligger nära varandra i vad koderna säger (Bergström & Boréus, 2005; Krippendorff & Bock, 2009; Dye 1993).

... *inget land kan själv klara krisen, det kan bara samarbetet göra* ... (Bilaga 2.8)

Detta är ett exempel på en mening som fått koden *vi-positiv* eftersom den uttrycker en önskan om fortsatt internationellt samarbete på kontinenten för att säkra vår ekonomiska trygghet. Ett samarbete som är beroende av en gemensam identitet. Variationer förekommer ofta mellan kodningsenheterna då en mängd formuleringar kan användas för att säga liknande saker. Dessa variationer utgör kodningsenheternas variabler (Bergström & Boréus, 2005; Dye 1993). Nominella variabler med värden som *historiska referenser som visar på en positiv utveckling och framtiden för Europa ser mörk ut*. Efter en, två och tre nya genomgångar där jag omtolkade och slog ihop flera teman landade jag i ett kodschema där jag konstruerat fyra index:

- Vi-identitet
- Historia
- Framtid
- Demokrati.

Specificering av dessa kategorier görs i analyskapitlet med anledning av det omfattande refererandet till den teori som presenteras i nästa kapitel. Kodschemat för analysen hittas som sagt i Bilaga 1.

För att se till att kodningsschemat struktureras på ett så objektvt sätt som möjligt krävs att materialet kodus flera gånger vid olika tillfällen för att se om kodningar överensstämmer med varandra (Bergström & Boréus, 2005; Krippendorff & Bock, 2009). Därför genomfördes ytterligare tre genomläsningar och kodningar efter att detta kodschema konstruerats innan jag kunde fastställa dess utformning. Eftersom jag är den enda forskaren i detta fall gick jag igenom texterna i olika ordningar vid olika tillfällen. Jag har försökt ha ett så öppet sinne som möjligt vilket jag har sett prov på då jag gått igenom materialet åtskilliga gånger för att utesluta ytterligare behov av justeringar. Slutligen räknas frekvenser av respektive koder för att skapa en frekvenstabell. Här tar den kvalitativa analysen över och ger insikt i begrepp och

teman på ett djupare plan än att endast presentera siffror och frekvenser (Bergström & Boréus, 2005; Krippendorff & Bock, 2009).

Detta är en textanalys, men respektive artikel är i sig också en enhet. Det är med hänsyn till denna enhets helhet som kodningen skett varpå sarkastiska kommentarer eller uttryck som tas upp bara för att kritiseras inte räknas. Istället för att koda så att koderna tar ut varandra används istället kritiken från artikelförfattaren som kodvariabel (Bergström & Boréus, 2005).

Slutligen gjordes en genomgång av artiklar och koder för att undersöka samband mellan olika attityder. Till exempel: är det så att kod 1a ofta eller alltid förekommer i samband med 2b? Inga tydliga kopplingar kunde dock identifieras i materialet, vilket i sig är intressant och något jag återkommer kort till i analysen.

Vi vet att det skrivna ordet kan vara oklart, motsägelsefullt och förvirrande. Olika människor kan tolka texter olika och meningen kan förändras över tid. Eftersom innehållsanalytiker använder text som data så måste vi rättfärdiga våra analyser i förhållande till detta (Krippendorff & Bock, 2009, 345). Innehållsanalysen måste reflektera över reliabilitet och validitet.

2.3.3 Reliabilitet

I och med det faktum att jag som ensam tolkare genomfört analysen och utarbetat det kodschema som använts, kan det hävdas att reliabiliteten i min studie blivit lidande. Reliabilitet kan i innehållsanalys liknas vid möjligheten att göra bedriva likande forskning och få liknande resultat (Krippendorff & Bock, 2009; Strand, 1983). Studien är dock tydligt knuten till tillförlitliga observations- och mättekniker och därför prövbar (Strand, 1983). Analysen utgör däremot inte någon objektiv sanning. Reliabiliteten anses finnas i intersubjektiviteten: möjligheten för flera forskare att uppnå samma resultat med samma verktyg (Strand, 1983). Det är dock svårare att säkerställa reliabilitet utifrån teori än empiri. Empiriska studier ger ofta hög reliabilitet då den baseras på egenskaper som varje människa besitter (såsom hörsel och syn). Men den teoretiska kunskap som skiljer sig från person till person försvårar intersubjektivitet i analyser där tolkning, som i detta fall, görs på teoretisk grund (ibid). Men detta ska inte ses som ett hinder utan kan istället betraktas som en utmaning för denna typ av vetenskap (ibid).

Nästa reliabilitetsutmaning är att se till att samma egenskaper studeras och att samma regler tillämpas på alla delar av materialet. Jag vill argumentera för att mitt tillvägagångssätt har producerat en analys med hög tillförlitlighet utifrån förutsättningarna i och med den omfattande genomläsning av texter som utförts samt den teoretiska bakgrund som presenteras

utförligt i nästa kapitel. Samtidigt understryker också reliabiliteten potentialen till validitet (Bergström & Bouréus, 2005; Strand, 1983).

2.3.4 Validitet

Validitet är mer svårtolkat men kan sägas innebära att studien mäter det den utger sig för att mäta. Kvalitativa studier sägs ofta ha betydligt högre validitet än kvantitativa. Samtidigt kritiserar kvalitativa studier för att vara alltför subjektiva (Dye, 1993; Bergström & Boréus, 2005), något jag diskuterade i föregående stycke. Validiteten styrks delvis genom kodningsschemat som finns som bilaga genom att det visar att analysen mäter det den ska. Där framgår vilka kodningsenheter och variabler som räknats. Validiteten är också stärkt av den kvalitativa analys som görs av materialet, då det ger en tydligare bild av verkligheten än att bara räkna upp förekomsten av ord eller meningar. Men precis som i den mesta samhällsvetenskap kan inte kvalitativ analys ge någon övermänsklig tillgång till ”hur saker faktiskt är”, oberoende av hur vi tänker på dem (Dye, 1993, 254). När det gäller tolkningen av materialet kommer jag som sagt att utgå ifrån teorin om vi-jag-balansen som presenteras nedan. Även om inget av inslaget refererar specifikt till Elias kan hans teori hjälpa oss att se inläggen i ett nytt ljus. Teorin fungerar som ett par glasögon som hjälper oss lägga märke till det vi inte såg tidigare. En kvalitativ innehållsanlys har validitet utifrån att observationen matchar koncepten som används som tolkningsverktyg. Andra tolkningar kan vara möjliga (Bergström & Boréus, 2005), men jag är övertygad om att de koncept jag använt verkligen går att uttolka ur materialet. I analyskapitlet, såväl som i kodschemat, argumenteras för detta. Efter att ha redogjort för mitt tillvägagångssätt i analysen följer här ett avsnitt om kritiken som ibland riktas mot innehållsanalys.

2.3.5 Kritik

Fördelarna med innehållsanalys för just denna forskningsfråga är flera och har nämnts ovan. Men som med alla forskningsmetoder har den sina nackdelar, något som är viktigt att förstå och vara ödmjuk inför. Innehållsanalys förutsätter att det underförstådda ska impliceras på ett mycket tydligt sätt för att kunna tolkas in i analysen (Bergström & Boréus, 2005). En underliggande ton kan riskera att gå förlorad om den inte uttrycks explicit. Detta är viktigt att komma ihåg när resultatet sammanställts och diskuteras. Det som tolkas som en generell attityd i en text måste styrkas explicit genom textens innehåll för att vara legitim vid innehållsanalys (ibid).

En annan vanlig invändning mot innehållsanalys är bristen på hänsyn till kontext (ibid). Jag vill dock argumentera för att i detta särskilda fall är det nog att förstå vad OBS är för typ

av program, när och texterna skrevs och lästes upp och uppdraget som gavs till artikelförfattarna: att formulera en text där man reflekterar över den europeiska identitetet. Syftet är inte att undersöka och redogöra för hela den europeiska debatten på ämnet, istället är det just stickprovet som är det intressanta. Nedslaget i en tydligt definierad tidpunkt ger en koncentrerad bild av debatten.

Som sagt ger användningen av idealtyper en möjlighet att även studera det som inte sägs i materialet. Det implicita görs explicit i sin frånvaro vilket möjliggör en analys också av detta (Bergström & Boréus, 2005), något som ofta förbigås i andra former av innehållsanalys. Det är viktigt att vara ödmjuk inför svårigheterna som finns med metoden, men jag är övertygad om att detta är ett legitimt sätt att analysera mitt material. Efter att metoden presenterats och kritiserats, ska jag nu redogöra för Norbert Elias teori om vi-utvidgning och beskriva hur de är relevanta och applicerbara i denna studie.

Kapitel 3: Teori

Här följer en redogörelse för Elias teorier om vi-utvidgning, drag-effekten och vi-jag-balansen. Teorierna presenteras i den sista tredjedelen av *The Society of Individuals* (Elias, 1991). Men för att förstå var dessa teorier tar sin början inleder jag med en kort sammanfattning av de första två tredjedelarna av hans bok med hjälp av hans andra verk och tolkningar av dessa. Sedan följer en kort redogör för teorin om vi-jag-balansens förändring genom historien och till slut presenteras huvuddelen av teorin: vi-utvidgning och social habitus.

3.1 Civilisationsprocess, figurationer och individualisering

Hur vi ser på oss själva och vår omgivning är socialt betingat och något som förändrats genom historien. Det är något vi måste förstå om vi på ett korrekt och empiriskt grundat sätt vill beskriva vår sociala värld. (Elias et. al, 2000; Elias, 1991). Dikotomin individ – samhälle måste elimineras. Det påstår Norbert Elias i sin bok *The society of individuals* (1991). Individen formas inte av ett externt samhälle, inte heller är det individer som avgör samhällets utveckling. För att förstå fenomen som individ och samhälle, jag och omgivning, måste vi sluta se dessa som isolerade ting och istället se dem som relationer och funktioner. Alla mänskliga handlingar sker i relation till andra människor och är en funktion av vår omgivning och de människor som utgör den (ibid, 19).

Denna illusion, att samhället står i motsats till individen och individen är en enhet isolerad från samhället, är enligt Elias undermålig när det gäller att försöka förstå och beskriva relationen dem emellan. Enligt detta synsätt ser vi oss själva som individer, samhället ses i sin tur som något som står i vägen för vår natur. Samhället tvingar oss att anpassa oss efter detta och vårt sanna jag hålls tillbaka. Men poängen, menar Elias, är att samhället inte är något objekt, något utanför människor. Att tala om samhället på detta sätt är att reifiera det: att förtingliga vad som endast utgörs av sociala relationer (Elias, 1991; Nationalencyklopedin, 2013). Vi måste se sociala relationer som figurationer, inte som ting, för att kunna bedriva relevant empirisk samhällsforskning. Detta innebär att Elias tar avstånd från den egocentriska bilden av samhället, där en individ befinner sig i olika konstellationer såsom familj, arbete och stat. Istället menar han att vi måste se samhället som en figuration bestående av ömsesidigt beroende individer. Individer formas av de sociala figurationer de bildar med varandra. Dessa figurationer befinner sig i konstant rörelse, ibland rör de sig snabbt, ibland långsamt. Ibland är förändringarna stora, ibland små. Dynamiken i dessa figurationer är av den sorten att inga individuella avsikter på egen hand avgör utvecklingens

riktning. Utvecklingen är en funktion av oplanerade sociala processer inom dessa figurationer. Elias beskriver figurationernas rörelse som en social dans där alla är beroende av varandra och rörelsernas hastighet och form hela tiden varierar (Elias, 1978; Goudsblom & Menell; 1998). Vad detta kräver är en radikal omvärdering och förändring av vår bild av oss själva som individer, som människor (Elias, 1991).

3.1.2 Individualisering och vi-jag-balansen

För att kunna tala om vi-utvidgning och drag-effekt måste vi förstå Elias teori om balansen mellan vi- och jag-identitet. Enligt Elias präglas människor av en vi- och en jag-identitet som kontinuerligt skiftar i betydelse och styrka. Vi-identiteten, som jag återkommer till mer i detalj i nästa del, representerar en känsla av tillhörighet med, och beroende av andra människor. Jag-identiteten representerar motsatsen; individualiseringen. Tidiga mänskliga samhällen baserades på starka vi-identiteter (Elias, 1991). Stammar, klaner och familjer var människors främsta överlevnadsenheter vilket krävde god sammanhållning och identifiering med gruppen. Under historien har dock balansen mellan vi- och jag-identiteter skiftat mot mer jag-orienterade sådana. Uppkomsten av (demokratiska) stater och välfärdssamhällen i Europa har gjort att mindre grupper, som familjer eller stammar, förlorat sin roll som primära överlevnadsenheter (ibid). Individer är inte längre beroende av familjen för sin trygghet och överlevnad utan kan förlita sig på staten att tillhandahålla detta. I takt med att samhällen blir mer avancerade och människors roller differentierade blir också människors verkligheter mer olika varandra och Elias går så långt som att tala om en del människor som rent "vi-lösa-jag".

För somliga är vi-identiteten ett tomt område på känslkartan
(Elias, 1991, 203)

Här ger Elias uttryck för Durkheims teori om arbetets fördelning. När yrken blir allt mer specialiserade och människor därmed hamnar längre ifrån varandra, övergår den organiska solidariteten till en mekanisk sådan (Durkheim, 1984). Individer i dessa samhällen identifierar sig i större utsträckning som individuella jag i motsats till delar av kollektiva överlevnadsenheter (Elias, 1991).

Balansen mellan vi- och jag-identitet är alltså inte statisk (Elias, 1991, 162). Den har genom historien skiftat i olika samhällen vid olika tidpunkter och kommer med all säkerhet förändras kontinuerligt under hela mänsklighetens existens. Även om jag-identiteten just nu dominerar i vår del av världen betyder det inte att vi-identiteten försvunnit helt, vilket jag

återkommer till nedan. Elias betonar att ju mer människors individuella minne skiljer sig från varandra desto mer lutar balansen åt jag-identiteter (ibid). Detta skrev Elias årtal före internets genomslag och det är intressant att tänka sig vad hans teorier säger om våra nya kommunikationsmöjligheter. Kanske det kollektiva minnet splittras alltmer och leder till ytterligare individualisering. Å andra sidan ökar vår kunskap om andra människors verklighet och vardag vilket skulle kunna skifta balansen mot starkare vi-identiteter över nationsgränserna.

Nu presenteras Elias teorier om vi-utvidgning och drag-effekt i fallet Europa. De teorier som utgör den centrala delen av min analys.

3.2 Elias och Europa

Basically, I'm a European (Elias citerad i Smith, 2001, 17).

3.2.1 Vi-utvidgning

Som jag nämnt har vi-jag-balansen skiftat över tid, och även om vi nu lever i en värld där jag-identiteten väger tyngre än kanske någonsin tidigare, kvarstår alltid en vi-identifiering i någon mån. Detta i bemärkelsen att människor identifierar sig med sin högst rankade överlevnadsenhet som i Europa ofta utgörs av staten. Men denna vi-identitet överensstämmer inte nödvändigtvis med verkliga förhållanden (Elias, 1991), vilket vi nu ska se.

På stenåldern kunde vi-identiteten vara relativt enkel, som i ett jägare- och samlaresamhälle. De personlighetsdrag eller den personlighetskaraktär – av Elias nämnt som *habitus* – som människor delar med medlemmar av sociala grupper var likartade och hade bara ett lager (Elias et. al, 2000; Elias 1991; Mennell 1998). Men i mer avancerade samhällen kan man både vara skånsk, svensk och nordeuropé och europé. De regionala skillnaderna mellan en göteborgare och en stockholmare är med all säkerhet mindre idag än för femtio år sedan. Ännu längre tillbaka i tiden utgjorde mindre samhällen, stammar och familjer de överlevnadsenheter med vilka individer identifierade sig. Men dessa skillnader har med tiden försvunnit och överlevnadsenheten har som jag nämnde tidigare ersatts av staten (Elias, 1991). Men fortfarande lever alla lager av vi-identitet kvar: familj, stad, region, land. Alla med olika styrka. *Elias menar att vi-identitetens försvagade ställning gentemot jag-identiteten inte alls är jämt fördelad över dessa olika vi.* Den nationella vi-identiteten, människors nationella sociala habitus har tvärtom vuxit sig starkare i takt med individualiseringen (Elias, 1991, 209). Nationell habitus, nationell karaktär, utgör ett djupt rotad lager i varje individs personlighetsstruktur i Europa. Detta är ett exempel på hur social omgivning bildar en grund

för utveckling av en individuell identitet. Staten har rollen som primär överlevnadsenhet, en roll som verkar lika permanent som outhärlig (ibid. s. 205). Enligt Elias är denna nationella vi-identitet en bromsklots för en närmare politisk union mellan europeiska stater. Ett problem som han kallar drag-effekten.

3.2.2 Drag-effekten

Drag-effekten beskrivs av Elias som en speciell typ av social utvecklingsprocess. Oplanerade sociala processer leder ibland till stora förändringar i världen, paradigmskiften och ökad (eller minskad) integration. Men människors sociala habitus rör sig inte parallellt med dessa förändringar utan är av en trögare sort. Detta gör att människors personlighetsstruktur, deras sociala habitus, inte är anpassat till den verklighet de lever i. Magnituden av den sociala förändringen i relation till styrkan hos denna habitus avgör om hur snabbt skiftet tillåts ske. Ibland kan skiftet stannas upp av habitus och i vissa fall återgå till stadiet innan förändringen (Elias, 1991, 211).

Den europeiska integrationen fungerar utmärkt som ett exempel på denna drag-effekt. Integrationsprocessen ”drar” i människors nationella habitus som tvingas till utvidgning. Men inte utan att ge motstånd. Som jag nämnde i inledningen är vi på många sätt redan ett vi med kontinenten. Men vår nationella habitus är så djupt rotade inom oss att vi fortfarande i första hand identifierar oss som svenskar, något som stannar upp och fördröjer processen. Kanske är det så att processen kommer att stanna av, eller rent av att återgå till en kontinent av tydligt uppdelade nationalstater. Det är en enorm kraft och just den sak jag undersöker i denna uppsats. Men innan vi går vidare vill jag ge ytterligare ett exempel på drag-effekten, en process som man skulle kunna kalla för slutförd, med en habitusförändring som resultat. Elias berättar om indianerna i Amerika som nu är mer eller mindre integrerade i det amerikanska samhället. Här var habitus inte starkt nog i förhållande till den yttre påverkan (som var lika obarmhärtig som stark) för att hindra förändringen och idag lever många indianer som amerikaner (Elias, 1991). De enda undantag som lever som förr gör det närmast som museiföremål och sevärdheter i utspridda reservat.

I förhållande till integrationsskiften kan man historiskt se att mänskliga personlighetsstrukturer, som balansen mellan vi och jag, är seglivade (Elias, 1991, 214). I fallet med stammar i förhållande till stater är processens kraft, omvärldens tryck, så pass starkt att stammen måste ge med sig i det långa loppet. Men det kan ta lång tid och kräva många konflikter – mellan individer såväl som generationer - och år av maktkamper innan förändringen tillåts äga rum (Elias, 1991).

Integrationsprocesser sker idag på flera plan samtidigt. Å ena sidan har mänskligheten genom militär och ekonomisk makt tillintetgjort möjligheten för stammar och familjer att utgöra överlevnadsenheter vilket kräver integration i stater, ett övergivande av självständighet och konkurrenskraft (Elias, 1991). Samtidigt sker ett post-nationellt skifte världen över då stater inte längre kan garantera sina invånares säkerhet i samma utsträckning som förr. Finansiella och ekonomiska kriser som gett effekt världen över, och hot om kärnvapenattacker från Nordkorea är två av de senaste exemplen på denna nya integrationsprocess, detta ömsesidiga beroende som sprider sig över världen (ibid). På grund av denna utveckling menar Elias att en vidare utveckling mot individuella staters integrering i en post-nationell formation likt EU är trolig och förväntad, något som vi ser med egna ögon idag (ibid).

Men Elias menar att två andra alternativ också utgjort möjliga riktningar för Europa; nämligen ett närmare samarbete med USA eller självständiga staters fortsatta existens. Den senare är intressant eftersom den bäst passar människors sociala habitus. Bandet till den egna nationen är starkt (Elias, 1991). Ibland ett troget förhållande, ibland ett kritiskt, men känslorna för den egna nationen är av en orubblig karaktär. Känslorna för ett post-nationellt Europa är däremot svaga, för att inte säga obefintliga (ibid). Framtiden för detta förhållande är intressant att studera än idag, kanske mer intressant än någonsin.

Europasamarbetet har i viss mån varit verklighet i Sverige och många andra länder sedan 1972 års frihandelsavtal, men EU-medlemskapet 1995 räknas som det största beviset på den svenska integrationsprocessen (Regeringen, 2013). Men trots en längre tids sammankoppling av européer, har valdeltagandet bland Europeiska medborgare sjunkit konstant under EU:s livstid, från 62 % till 53 % mellan 1979-2009 (Europaparlamentet, 2013). Nu ska vi komma ihåg att detta inkluderar röster från nya medlemmar så väl som gamla, men siffran är inte alltid ökande i länder som varit med en längre tid: I Tyskland har antalet röster sjunkit från 66 % till 53 % under samma period. Det är nödvändigt för EU:s demokratiska legitimitet att utveckla en europeisk identitet. Sociologen Dennis Smith menar i sin bok *Elias and Modern Social Theory* (2000) att en vi-utvidgning som inkluderar det supranationella Europa är nödvändigt för unionens överlevnad. Men det låga valdeltagandet är ett bevis på att identifieringen med kontinenten fortfarande är relativt svag över hela unionen (med undantag för Bryssel och Luxemburg där valdeltagandet ligger kring 90 %). Europas formella integration, den politiska och ekonomiska, och det ömsesidiga beroendet mellan europeiska stater, har ökat markant de senaste decennierna. Var befinner sig vår habitus?

Även om det europeiska politiska och ekonomiska samarbetet har pågått under en längre tid är det enligt Elias (1991) viktigt att belysa skillnaderna mellan dessa byråkratiska samarbetsreformer och mer informella identitetsreformer. Vi-identitet är ingenting man kan kompromissa med som en politisk strategi eller budgetproposition. Det största hindret för den europeiska integrationen, för bildandet av ett post-nationellt Europa (önskvärt eller ej), är därför avsaknaden av en gemensam vi-identitet, något som ofta förbises i den offentliga debatten (Elias, 1991):

Nevertheless, the differences of habitus between people making up these different nation states and the deep national commitment of individuals combined with their we-identity as a nation state, bear a far greater responsibility for the difficulties obstructing the formation of a post-national structure than is usually realized in public discussion on integration (Elias, 1991, 220).

Till och med Europakommissionens ordförande José Manuel Barosso har kritiserats för att låta nationell identitet påverka sin politik sedan han uttalat sig mot de åtstramningar som just nu görs i unionens krisländer (Böcking, 2013). Kritiker menar att hans eget hemland Portugal direkt gynnas av hans kommentar och att han uttalar sig i första hand som portugis och inte europé.

Men vad skiljer då detta integrationsskifte från tidigare? Globaliseringen slukar allt fler små stammar och klaner som tvingas ansluta, och anpassa sig till stater som utgör överlevnadsenheter. Elias menar att så länge vi ser individer som vi-lösa-jag kommer den europeiska integrationen vara omöjlig att analysera. Vi måste ta hänsyn även till den starka vi-identitet som finns inom nationerna (Elias, 1991). Stater har idag ett överlevnadsvärde för dess medborgare, men detta värde är i många avseenden en illusion. Vi är allt mer beroende av andra stater. Detta måste diskuteras i den offentliga debatten enligt Elias (1991, 221). Det måste också poängteras att styrkan i nationell habitus är större i förhållande till integrationsskiftet än i fallet med indianerna i Amerika vilket gör att det vi upplever just nu – från nationalstater till post-nationella – kommer möta ett kraftigare motstånd (Elias, 1991).

Att säga ”jag är svensk” eller ”jag är italienare” bär starkare mening än att säga ”jag är svensk europé” eller ”jag är italiensk europé”. Det känslomässiga bandet är starkare till det nationella än det supranationella (Elias, 1991). Att identifiera sig som en del av Europa kan kännas som en praktisk nödvändighet, men det denna tillhörighet är inte av den känslomässigt laddade, nationella vi-identiteten. Men, menar Elias, det är fullt möjligt att detta en dag

kommer att förändras (Elias, 1991, 226). 22 år har gått sedan Elias beskrev detta förhållande och jag vill med min forskning undersöka hur detta diskuteras i dagens svenska debatt.

Det intressanta med förhållandet mellan integration och habitus är att vi just nu befinner oss i ett stadie där människor inte uppfattar den faktiska integrationen utan är anpassade till en äldre form av integration där den nationella identiteten passar verkligheten väl. Våra vi-känslor har inte mognat i takt med utvecklingen (Elias, 1991, 227-228). Det som flera också menar är att den europeiska identitetsprocessen som EU försöker styra i önskad riktning, nämligen ökad känslomässigt engagemang i denna europeiska vi-identitet, konstant ligger före människors faktiska vi-identiteter (Elias, 1991). Sociologen Zygmunt Bauman uttrycker detta på ett intressant sätt i din bok *Europe, an Unfinished Adventure*:

[...] one of the most conspicuous features of European identity was always the tendency to run after identity, while it stays stubbornly well ahead of its pursuers
(Bauman, 2004, 124).

Men det är alltså ingen självklarhet att utvecklingen tar den ena eller den andra riktningen (Elias, 1991). Säkert är inte heller att den riktning vi nu är på väg mot fortsätter var den enda. Ofta rör sig identiteter åt olika håll på olika platser vid olika tidpunkter. Förr har mindre överlevnadsheter kontinuerligt integrerats med varandra och bildat nationella stater, men det skifte vi nu står inför är en utmaning i ordets alla bemärkelser. Man bör fråga sig om vår nationella vi-identitet med självständiga stater är lämplig för situationen. Individer kan genom denna inställning se andra nationers uppoffringar som nödvändiga för egen utveckling och överlevnad (ibid).

Nationell habitus är stark när människor känner rädsla för att förlora sin nationella identitet, det medför förlorad mening och kan enligt Smith liknas vid en sorts död (Smith, 2001). Detta är kanske att dra det hela väl långt, men att EU-medborgare reagerat på att deras respektive nation styrs allt mer från Bryssel är ett faktum. Problemen uppstår när de centrala beslut som fattas i EU:s institutioner upplevs höja standarden i vissa områden medan de i andra uppfattas hålla tillbaka nationell potential. Upprepade exempel på dessa spänningar har vi sett prov på under Europas ekonomiska kris då ingen blir nöjd när räddningspaket ”tar pengar” från de rikare nationerna och sedan ”ställer höga krav” på de som är tänkta att räddas. Det är enligt Smith omöjligt att förutse EU:s framtid om unionen inte kan skaffa sig samma engagemang och intresse från de europeiska medborgarna som nationerna gör idag (ibid).

Den mediala intellektuella debatten är ett område med opinionsbildande kraft, därför är det viktigt att utforska den för att se åt vilket håll det europeiska samarbetsprojektet lutar.

3.2.3 Var finns identiteten?

Det vanligaste perspektivet på den europeiska identiteten är det makro-institutionella (Leonardi, 2011). Men när man ser till politik, ekonomi och kultur glömmar man det som ibland kallas Europe vécu; sociala relationer, sociala utrymmen och vardagslivet. Vi får inte glömma att det är i detta rum den europeiska identiteten är svårast att bygga. Om den däremot lyckas få fäste i dessa utrymmen blir den stark och långvarig. Men detta kan inte produceras mekaniskt utan är en del av den oplanerade samhällliga process som ständigt pågår. Det är här habitus har starkast fäste och där finns ett av de största hindren för den europeiska identitetens framtid: människors nationella habitus (ibid). Inbäddat i Europe vécu är en viktig emotionell aspekt. Den europeiska identiteten måste växa inte bara mekaniskt rationellt utan även känslomässigt, likt den nationella identiteten. Men till skillnad från nationerna har Europa ingen tydlig gemensam historia som enad union vilket försvårar byggandet av känslomässiga band och kollektiva minnen som enar medborgare. Sociologerna Habermas och Derrida (2003) menar dock att de svårigheter som Europa möter i sig själva kan bilda grogrunden för ett identitetsbygge. Ett bygge som måste utgå och definiera sig själv utifrån den väldiga offentliga debatten på området. Europa har tidigare löst stora problem, så varför skulle man inte kunna försespråka och även skapa en kosmopolitisk ordning där vår solidaritet och identitet når alla medmänniskor? (ibid.).

Vidare påpekar både Leonardi (2011) och Smith (2001) att det inte bara är nationell tillhörighet som spelar roll, även socioekonomisk bakgrund och ideologi är några egenskaper som avgör möjligheten och viljan att identifiera sig som europé. Det faktum att man har förtroende för sin stat korrelerar ofta med förtroende för andra europeiska stater och därmed EU. Grogrunden för en europeisk identitet finns hos de som har förutsättningarna som krävs för att identifiera sig som europé: utbildning, kunskap och kapital (Leonardi, 2011; Smith, 2001). Värderingar, symbolisk interaktion och språk är också avgörande för den europeiska identiteten.

Efter en redogörelse för Elias teorier om vi-identitet, drag-effekt och social habitus, injicerade med nya tankar om den europeiska integrationen, är vi redo att ta oss an analysen. Här presenteras och analyseras forskningsfynden utifrån ovan nämnda teorier för att besvara frågeställningen.

Kapitel 4: Analys

I analysen som följer ska jag i tur och ordning redogöra för de fyra teman (vi-identitet, framtid, historia och demokrati) som jag identifierat i OBS-veckans debatt om europeisk identitet. Varje tema ges en förklaring, utdrag ur texterna samt analys utifrån teorierna som presenterats ovan. Slutligen analyseras alla teman tillsammans i förhållande till teorierna för att försöka besvara forskningsfrågan. Vilken attityd till den europeiska vi-identiteten finns i OBS-debatten om europeisk identitet? Är Europa på väg mot en starkare vi-identitet enligt denna debatt? Och vilken roll spelar individualiserade jag-identiteter i debatten? Jag presenterar för varje tema en tabell som visar på resultatet av den kvantitativa analysen. Detta för att ge en bild av balansen mellan uttalanden. Huvudfokus ligger dock på den kvalitativa analysen av materialet. Siffrorna är där för att ge en översikt av materialet som den kvalitativa analysen behandlar.

4.1 Vi-identitet

Enligt Elias teori om vi-utvidgningen i Europa har institutionsbygget kommit långt mycket längre än identitetsbygget (Elias, 1991). Vi är formellt ett vi eftersom vi sitter ihop ekonomiskt och politiskt såväl som geografiskt. För att undersöka attityder till denna vi-identitet i Sverige och Europa idag har jag valt att studera OBS temavecka om europeisk identitet i jakt på uttalanden som ger uttryck för denna identitet. Är vi på väg mot en starkare vi-identitet, och är det dit textförfattarna vill komma? I mitt arbete med texterna har jag konstruerat en idealtyp utifrån materialet: uttalanden som talar *för* utvecklandet av en europeisk vi-identitet – en vi-positiv kod. Här finns exempelvis uttalanden om att vi behöver en identitet för att inte slå ihjäl varandra:

Hur förklarar man behovet av en gemensam europeisk identitet som håller oss ifrån att slå ihjäl varandra? (Bilaga 2.5)

Dessa ställs i kontrast med uttalanden som istället talar *emot* samma identitetsutveckling – en vi-negativ kod. Identitetens baksidor presenteras, ett ”vi” kräver ett ”de andra” vilket leder till konflikter (Bilaga 2.1). Jag har också identifierat exempel på den europeiska identiteten, en kod som representerar uttryck för att någon känner sig europeisk, vad som främjar identiteten, som billigare flygresor. I motsats till denna kod ställs brist på europeisk identitet. Här finns

uttalanden om att ingen vet vad som definierar en europé, att, och att endast en liten elit har möjlighet att bli européer. Innehållsanalysen ger följande frekvenstabell:

1a – Vi-positiv	12
1b – Vi-negativ	2
2a – Exempel på europeisk identitet	9
2b – Exempel på bristande europeisk identitet	7

Tabell 1

I tabell 1 ser vi en tydlig övervikt för de vi-positiva uttrycken. De enda två negativa kommer i den första texten där poeten Niklas Söderberg förklarar varför man kan vara skeptisk till identitetsbyggande överlag och undrar hur vi ska kunna känna oss likadana som portugiserna när svenskar redan skiljer sig så radikalt åt (Bilaga 2.1). Övervägande är dock den vi-positiva attityden i texterna, de som talar för vikten av en europeisk identitet, som den Bosnienfödde folkpartisten Jasenko Selimovic som berättar om sin bardomsvän Suada som dog under kriget i Bosnien:

Nationalstaten har lyckats utvidga solidariteten till att omfatta miljoner människor som inte känner varandra. En europeisk identitet skulle omfatta även Suada. Identitetsgräns är vår solidaritetsgräns. Vill vi utvidga solidariteten måste man utvidga kretsen människor som är omöjliga att vara neutral mot. (Bilaga 2.5)

Solidariteten vilar på identiteten, det är en av anledningarna till att vi-identiteten bör stärkas, utvidgas. Elias talar om konsekvenserna av en habitus som inte stämmer överens med verklig integration (Elias, 1991). Selimovic ger en konkret bild av dessa konsekvenser. Det finns också de som vill skriva barnböcker om Europa för att utveckla en vi-identitet (Bilaga 2.2). Europa beskrivs som ett fantastiskt projekt (Bilaga 2.8) och flera gånger nämns bristen på vi-känsla som en av anledningarna till den ekonomiska krisen i Europa.

... inget land kan själv klara krisen, det kan bara samarbetet göra ... (Bilaga 2.8)

Drag-effekten som Elias (1991) beskriver, är närvarande i debatten utan att nämnas vid namn. Texterna talar om nackdelarna med nationella identiteter i en situation där alla länder är ömsesidigt beroende. Ingen av texterna förespråkar nationell habitus bestående utan de som berör den menar att vi måste anpassa vår habitus efter integrationsprocessen (min egen tolkning). Alltså kan man säga att

globaliseringen och det ömsesidiga beroendet ses som positivt. Ingen av de personer som uttalar sig i materialet önskar en återgång till suveräna nationalstater eller starkare nationell habitus i förhållande till supranationell.

4.1.1 Europeisk identitet?

Exemplen på hur den europeiska identiteten tar sig uttryck är ungefär lika många som de uttryck som pekar på avsaknaden av densamma. Jag inkluderar i denna kod både exempel på vad identiteten är och vad den kan vara eftersom det inte är något som kan definieras på ett enkelt sätt. Men ett konkret exempel som dyker upp är utvidgningen av resemöjligheterna för EU:s medborgare.

Människor reser som aldrig förr, kors och tvärs över kontinenten. Lågprisflyg som Ryanair har gjort mer än Bryssel för att föra EU:s invånare närmare varandra, konstaterar Gareth Harding.(Bilaga 2.2).

Ett utdrag ur en intervju med en brittisk journalist som presenteras i veckans andra OBS-inlägg. Men de som ger uttryck för att känna en europeisk tillhörighet är just de europeiska journalisterna med rötter i flera länder, och politikerna som arbetar åt EU. Samtidigt kan ingen säga vad det innebär att vara europé, vad utmärker en medborgare av Europa? Elias (1991) skulle enligt min tolkning säga att identiteten inte behöver definieras för att vara reell. Istället för att försöka berätta *hur* en europé *är*, skulle det utifrån min tolkning av Elias teorier anses mer konstruktivt att tala om hur vi idag per definition *är* européer sett till den verkliga integrationen (Elias, 1991). Flera gånger påpekas att institutionerna har kommit längre än själva kontinenten och dess invånare. Ingen identitet kommer att passa alla nationaliteter och därmed ”ta över” den vi-identitet som enskilda staters medborgare känner. Men det sägs också att identitet går att lägga lager på lager, ett vi måste inte utesluta ett annat, kanske är det tvärtom så att en starkare nationell habitus ger starkare supranationell habitus, precis som Elias (1991) och Smith (2001) menar.

Det är tydligt att alla EU-medborgare inte har samma förutsättningar för att delta i det europeiska samarbetet, där den europeiska identiteten verkar frodas. Drag-effekten visar sig vara mindre påtaglig bland den intellektuella eliten som uttalar sig i OBS, där nästan alla talar gott om den europeiska identiteten. Smith (2001) och Leonardi (2011) menar att socio-ekonomisk status är minst lika viktig som nationell tillhörighet när det gäller identifikation med resten av kontinenten, teorier som till viss del kan stödjas av materialet. Någon europe vécu är det inte tal om. Diskussionerna går ovanför huvudet på vardagens EU-medborgare

och handlar om demokrati mot byråkrati och ekonomiska kriser. Kanske lågprisflygen kan bidra till att utveckla denna känsla av en europeisk vardag, men än så länge verkar den försvinnande liten. Exempel på bristande identitet ges också:

Det finns knappast någon europeisk identitet. Skillnaderna i värdegrunder och historiska erfarenheter är för stora (Bilaga 2.1).

Här presenteras problemen som möter ett europeiskt identitetsbyggande: ingen gemensam historia, stora kulturella skillnader. Två faktorer som förstärker drag-effekten. Skillnaderna mellan nationell habitus är omfattande, precis som integrationsprocessen. Enligt Niklas Söderbergs citat är den habitus som är starkaste sidan i den kamp som Elias (1991) beskriver.

4.2 Historia

3a historiskt sett går utvecklingen framåt	6
3b historiskt sett går utveckling bakåt	1

Tabell 1

I Tabell 2 ser vi huruvida artiklarna ger uttryck för att utvecklingen i Europa går framåt. Variablerna innehåller historiska referenser som lyfter fram fördelarna med dagens situation. EU och internationellt samarbete är positivt och gör att man känner sig tryggare idag än förra århundradet.

I Litauen hade vi inte några indignados, människor emigrerade till andra EU-länder för att få jobb, och vi med vår historia av Moskvas järngrepp gör att vi litauer var och är vana vid tuffa tider, för Litauen är EU och Nato räddningen, vi har ingen nödutgång, helt enkelt, säger Leonidas Donskis. (Bilaga 2.8)

Leonidas är en Litauisk liberal politiker som ser samarbetet som den enda utvägen för sitt land. Han lugnas av EU:s utvidgning och menar att det kommer förhindra att historien upprepar sig. Leonidas habitus verkar ha lättare att acceptera EU, han ser sin egen nation gynnas av samarbetet. Men detta är fortfarande en nationell habitus. Elias (1991) menar som sagt att habitus har flera lager, något Leonidas är ett exempel på. Han är litauisk och europeisk på samma gång.

Inom detta tema poängteras också att vi inte bör minnas den europeiska historien om vi vill bygga gemenskap, där finns det så mycket hemskt. Istället bör vi blicka framåt efter den europeiska vi-identitet som kan motverka upprepningar av tragiska tider.

[...] om du behöver minnas någonting för att bygga ett framtida Europa – minns inte det europeiska förflutna. Det tål knappast att minnas. Minns hellre dess framtid
(Bilaga 2.5).

Den enda negativa kommentaren menar att vi är på väg att falla som en global stormakt (Bilaga 2.4). Europa har tappat kontrollen av sina gamla kolonier och på kontinenten råder kris. Men totalt sett är det alltså en positiv bild vi får av utvecklingen fram till nu. Vi tar inte till våld och krig utan löser problem med diplomati. Men våldsamheter uppstår fortfarande i och med dissonansen mellan habitus och verklig integration (Elias, 1991). Referenser till en europeisk historia, lika gemensam som den är smärtsam pekar på att Europa fungerar bättre om samarbetsgraden mellan länderna är hög. Uppenbarligen har utvecklingen haft många positiva konsekvenser i form av trygghet och fred, men var vi är på väg nu, det är en annan fråga.

4.3 Framtiden

Hittills har vi alltså sett att debatten ger uttryck för ett behov av en stärkt vi-identitet i Europa. Denna identitet är dock svårdefinierad och ingen kan riktigt säga vad det innebär att vara europé. Samtidigt ges uttryck för att vi har kommit långt i utvecklingen sett ur ett historiskt perspektiv. Europa har tack vare ekonomiskt och politiskt samarbete blivit en bättre plats. Men betyder detta att vi har en ljus framtid framför oss?

4a positiva framtidsutsikter	-
4b negativa framtidsutsikter	10

Tabell 2

I början av arbetet frågade jag mig vad OBS säger om den europeiska identitetens framtid. Är Europa på väg mot en starkare vi-identitet? Efter en genomgång av materialet ser vi att motsatsen verkar troligare enligt debattörerna. Inget av de åtta inläggen ger uttryck för att vi i framtiden kommer att bli mer enade. Varken byråkratiskt, politiskt eller kulturellt. Istället härskar framtidspessimismen som kunde hittas 10 gånger medan en mer positiv syn på Europas framtid var frånvarande. Krisen får Europa att återgå till nationalism och medan

politiker och en socio-ekonomisk elit blir alltmer europeiska glöms majoriteten av EU-medborgarna bort i projektet:

Unionen har gått snabbare fram än medborgarna, när det gäller politisk och ekonomisk integration. Vi har ett europeiskt pass, vi har en nationalhymn, vi har en flagga och vi har samma valuta, men jag tror inte att vi har en gemensam känsla av tillit och solidaritet, och det har visat sig nu under krisen, tyskarna är motvilliga till att betala pengar till grekerna eftersom de tycker att de är lata eller tjuvaktiga. Fransmännen litar inte på att Grekland, Rumänien och Bulgarien kontrollerar sina gränser och hotar att dra sig ur Schengensamarbetet, jag tycker mig se en småaktig nationalism runtom i EU, säger Gareth Harding (Bilaga 2.2)

Det verkar vara integrationsprocessens väldiga hastighet som har provocerat fram den splittring som sker idag, enligt Gareth Harding. Ett uttryck för att integrationsprocessens hastighet snarare än dess omfattning kan vara avgörande för hur utvecklingen. Elias (1991) tar inte upp detta som ett problem utan menar att omfattningen är avgörande. Så vad EU borde göra enligt detta uttalande är att stanna upp i utvecklingen och ”vänta in” sina medborgare.

Samtidigt lämnar européerna kontinenten för att söka bättre liv på andra håll enligt Dan Jönsson (Bilaga 2.4).

Numera är det istället européerna som ger sig av söderut, till sina gamla kolonier, i jakt på ett bättre liv. Det är en ovan situation, en ovan roll som säkert i grunden kommer att förändra den europeiska självbilden. Vi är inte längre globaliseringens beskäftiga ingenjörer, har inte längre råd att bita händerna som föder oss. Jag undrar om vi verkligen förstår det (Bilaga 2.4).

Minoritetsförtryck och hatiska utbrott mot immigranter samtidigt som det varnas för en ny depression och obehagliga tendenser ses över hela kontinenten. Nationell habitus, som Elias (1991) beskriver i sin teori verkar stark och svår att stoppa. Enligt dessa texter är Europa snarare på väg mot sitt sönderfall än en gemenskap – en återgång till suveräna nationalstater snarare än en närmare union. Den europeiska framtid som beskrivs i debatten är mörk och vittnar om bristande gemenskap och vi-identitet. Samtidigt är det ett bevis på att det är de oavsiktliga konsekvenserna av våra handlingar som figurationer som leder utvecklingen framåt (Elias, 1991). Särskilt i situationer där byråkrati, ekonomi och politik spelar en mindre tydlig roll: identitetsbyggande. Trots att politiker och många andra engagerade EU-medborgare jobbar för att bygga en identitet och gemenskap som representerar det sätt vi

faktiskt sitter samman på, är det svårt att med avsiktliga metoder och formella insatser förändra européernas starka nationella vi-identiteter i grunden.

4.4 Demokrati

För att undersöka ännu en aspekt av identitetsbyggandet valde jag att koda uttalanden om demokratin i EU. Anledningen till att demokratiska underskottet få representera en positiv syn på europeisk identitet är att jag föreställer mig att kravet på ökad vi-identitet ofta motiveras med bakgrund mot brist på demokratisk legitimitet. Om EU ska vara demokratiskt behöver medborgarna känna sig som européer. Både för att de ska känna sig engagerade i kontinentens gemensamma sak och gå till valurnorna. Men också för att institutionerna ska representera verkligheten, inte tvärtom. Kodningen gav följande kodningsresultat:

5a demokratiskt underskott	6
5b fungerande demokrati	2

Tabell 3

Tabell 4 visar hur det verkar råda en negativ syn på den europeiska demokratins legitimitet i OBS-debatten.

det folkvalda parlamentet har, jämfört med medlemsländernas parlament, helt klart mindre makt. Och så är det ju det här med legitimiteten – hur stor legitimitet har egentligen ett parlament, som bara drygt 40 procent av EU:s medborgare ens bryr sig om att rösta på? (Bilaga 2.7)

Så demokratin i sig är ju där, men legitimiteten minskas i och med det låga deltagandet från unionens invånare, något som i sin tur påverkas av identifieringen med européerna från nationella medborgares sida. Från andra hållet menar man att FN också har legitimitet, även om medborgarna inte är en del av någon global gemensam vi-identitet. Elias (1991) skulle nog hålla med om detta. Även om vi inte känner oss som en grupp, kvarstår faktum att vi faktiskt är ömsesidigt beroende. Vi representeras indirekt av medlemsländerna i unionen, däri ligger den europeiska demokratins legitimitet (Bilaga 2.7). Koden ger också uttryck för en hopplöshet inför byggandet av demokratin. Hur ska vi kunna motivera medborgare att känna sig som del av en kontinent där de själva och deras åsikter inte räknas?

4.5 Men jag då?

Jag-identiteter, som har en central roll i Elias ursprungliga teori (Elias, 1991), figurerar inte i något av ovan nämnda index. Inte för att jag utelämnat det ur analysen utan på grund av att jag inte kan identifiera det i OBS-inläggen. Pessimismen inför en europeisk vi-identitet riktas mot att det är svårt att säga vad en europé är. Liten hänsyn visas för det faktum att vi-identiteter i sig försvagas till förmån för jag-identiteter hos individer i och med samhällets avancerade utformning (Elias, 1991). Denna individualisering vilar samtidigt på förutsättningen att det finns välfärdsinstitutioner som kan agera som överlevnadsenhet. Institutioner som i allt större utsträckning kontrolleras och är beroende av post-nationella samarbeten som den Europeiska Unionen. Kanske är det så att Elias (1991) överskattar jag-identitetens roll. Mer troligt är dock att OBS-debatten inte tar hänsyn till en viktig process i identitetsbyggandet: individualiseringen, istället ligger fokus på att försöka definiera en europeisk identitet. En identitet som ur integrationssynpunkt redan är verklighet.

4.6 OBS europeiska identitet

Slutligen är det intressant är att ingen av koderna korrelerar starkt med en annan i materialet. En text som är vi-positiv kan ge exempel på en europeisk identitet, men även där den europeiska identiteten verkar svärfångad är den vi-positiva tongången närvarande. Oavsett om den europeiska identiteten är definierbar eller inte är den tydligt efterfrågad. Det kan verka paradoxalt men fungerar också som ett tecken på att den europeiska identiteten inte måste gå att definiera för att den ska kunna existera.

Uppenbart är att den genomgående attityden mot en europeisk vi-identitet som Elias (1991) reflekterar kring, är positiv. Den europeiska identiteten är önskad och efterfrågad av flera anledningar; solidaritet, demokrati och vår framtid i fredlig samexistens. Utvecklingen från ett Europa bestående av självständiga, suveräna stater till dagens union är en positiv sådan. Vi har det bättre och kan känna oss tryggare idag än för hundra år sedan. Krig undviks genom diplomati och ömsesidigt ekonomiskt beroende. En europeisk identitet är en förutsättning för unionens fortsatta existens, utan den splittras kontinenten och en vi- och solidaritetsutvidgning omöjliggörs.

Men just nu verkar denna identitet endast finnas hos en ensam europeisk elit. Högutbildade, höglönlade och politiskt engagerade ligger i spetsen för vi-utvidgningen. Eliten springer i sin tur snabbt fram i denna utvidgning och verkar glömma resten av befolkningen kvar i respektive nationalitet. Integrationsprocessen håller en hög hastighet jämfört med habitus. Sannolikheten för att den europeiska vi-identiteten ska utvecklas

ytterligare verkar liten. Nationell habitus (Elias, 1991) ses som en oerhörd kraft i denna debatt, även om den inte nämns vid namn. Oro för framtiden präglar texterna och ingen verkar egentligen tro att detta kommer att gå vägen. Troligare verkar alternativet; att krisen leder till ytterligare splittring mellan nationer och slutligen sätter stopp för det europeiska samarbetet.

De få ljuspunkter vi kan urskilja är lågprisflygens ökade flygfrekvens över kontinenten, en möjlig men ack så ensam grogrund för en europe vécu (Leonardi, 2011). OBS producent Pernilla Ståhl sammanfattar upplevelsen av den europeiska identiteten i en av sina två texter:

[...] en vision om ett kosmopolitiskt gränslöst Europa, en liten klick EU-människor och så alla andra invånare i Europa som kämpar för att få vardagen att gå ihop (1/2).

Var ska dessa invånare hitta resurser och lust att utforska ett Europa som, (för att använda Baumans (2003) uttryck), verkar springa ifrån dem? Flera gånger i materialet dyker också svårigheten med att definiera den europeiska identiteten upp. Men att definiera sig som europé kräver inte nödvändigtvis en enkel definition av denna identitet. Vi som identifierar oss som svenska har ingen tydlig essens. Det har inte heller skåningen eller dalmasen. Identitet är en känsla snarare än en definition av egenskaper.

Kapitel 5: Sammanfattning

Det europeiska samarbetet verkar av allt att döma beroende av en gemensam vi-identitet för att säkra ett framtida post-nationellt samarbete enligt OBS-debatten. Men den ekonomiska krisen har blottat brister i denna identitet såväl som i det institutionella samarbetet. EU har förtroende som överlevnadsenhet ifrågasätts av de krisande ländernas invånare, och även hos de som klarat sig bättre men tvingats betala för sina grannar. Och även om de röster som gör sig hörda i OBS har ett inflytande över debatten, kan man fråga sig vilket inflytande debatten har över gemene man. Enligt materialet är det där förändringen ännu inte ägt rum. Även om verkligheten är sådan att vi är beroende och sammanlänkade stater är vår habitus inte ännu anpassat till denna situation. Om detta kommer att förändras, och i vilken riktning, återstår att se. Men prognosen för den europeiska identiteten som ges av OBS i P1 är en mörk sådan. Man kan invända att media är media och gärna målar extrema bilder av situationer, men den svenska public service-radion har inga krav på sensationella nyheter för att locka annonsörer. Tvärtom har den tagit på sig ett ansvar att förmedla en så korrekt bild av omvärlden som möjligt.

Jag hoppas och tror att vidare forskning om europeisk identitet i media och kontinentens möjligheter till vi-utvidgning kan ge en bild av det europeiska samarbetets situation och framtid. Analysen skulle med fördel kunna appliceras på liknande debatter över hela Europa för att se hur attityder skiljer sig eller liknar varandra i andra länder. Något som i sin tur kan bidra till en bredare kunskap om synen på den europeiska identiteten i media, och därmed också säga något om hur denna identitet förmedlas till och diskuteras hos de europeiska medborgarna eftersom media som Sveriges Radio, är en informationskälla för en stor del av allmänheten.

Referenser

- Durkheim, Émile (1984). *The division of labour in society*. ([2. ed.]). Basingstoke: Macmillan.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Bauman, Zygmunt (2004). *Europe: an unfinished adventure*. Cambridge: Polity.
- Bayley, Paul. & Williams, Geoffrey (red.) (2012). *European identity: what the media say*. Oxford: Oxford University Press
- Böcking, David. (2013, 24 april) EU Austerity Dispute: How Barroso Let His Opinion Slip. *Spiegel*. Hämtad från Spiegel Online <http://www.spiegel.de/international/europe/controversy-simmers-over-eu-austerity-and-growth-remarks-by-barroso-a-896213.html>
- Dey, Ian (1993). *Qualitative data analysis: a user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge.
- Elias, Norbert (1991). *The society of individuals*. Oxford: Basil Blackwell.
- Elias, Norbert, Dunning, Eric, Goudsblom, Johan & Mennell, Stephen (2000). *The civilizing process: sociogenetic and psychogenetic investigations*. Rev. ed. Oxford: Blackwell
- Elias, Norbert (1978). *What is sociology?* London: Hutchinson.
- Europaparlamentet. (2013). *Valdeltagandet i EU-valen 1979–2009*. Hämtad 21 april, 2013, från Europaparlamentet. [http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/sv/000cdcd9d4/Valdeltagande-\(1979%E2%80%932009\).html](http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/sv/000cdcd9d4/Valdeltagande-(1979%E2%80%932009).html)
- Goudsblom, Johan & Mennell, Stephen (red.) (1998). *The Norbert Elias reader: a biographical selection*. Oxford: Blackwell.
- Habermas, Jürgen (2001). Why Europe needs a constitution. *New left review*. 2001:11, s. 5-26
- Habermas, Jürgen & Derrida, Jacques (2003). February 15, or What Binds Europeans Together: A Plea for a Common Foreign Policy, Beginning in the Core of Europe. *Constellations* 10(3), 291-297.
- Kjaer, Anne-Lise & Palsbro, Lene (2008). National identity and law in the context of European integration: The case of Denmark. *Discourse and Society*, 19(5), 599-627.
- Krippendorff, Klaus & Bock, Mary Angela (red.) (2009). *The content analysis reader*. London: SAGE.

Krzyżanowski, Michal (2010). *The discursive construction of European identities: a multi-level approach to discourse and identity in the transforming European Union*. Frankfurt am Main: Lang.

Leonardi, Laura (2011). Changes in the We-I Balance and the Formation of a European Identity in the Light of Norbert Elias's Theories. *Cambio* 2(1) 168-175

Mennell, Stephen (1998). *Norbert Elias: an introduction*. ([New ed.]). Dublin: University College Dublin Press.

Nationalencyklopedin. (2013). *Reifikation*. Hämtad 15 maj, 2013 från Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/lang/reifikation>

Regeringen. (2013). *Sveriges väg till EU-medlemskap*. Hämtad 17 april, 2013, från Regeringskansliet, <http://www.regeringen.se/sb/d/2477>

Sambanis, Nicholas. (2012, 26 augusti) Has 'Europe' Failed? *International Herald Tribune*. Hämtad från http://www.nytimes.com/2012/08/27/opinion/has-europe-failed.html?_r=0

Smith, Dennis (2001). *Norbert Elias and modern social theory: Europe*. London: SAGE.

Sveriges Radio. (2012). *Pierre Bourdieu*. Hämtad 10 maj, 2013, från Sveriges Radio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=3230763>

Sveriges Radio. (2013). *Om OBS*. Hämtad 15 maj, 2013, från Sveriges Radio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=176885>

Strand, Hans (red.) (1983). *Tillförlitlighetsproblem vid tolkning och innehållsanalys*. Stockholm: Akademilitt..

TNS-Sifo (2013). *Radioresultat nationell radio (PPM)*. Hämtad 14 maj, 2013 från TNS Sifo, <http://www.tns-sifo.se/rapporter-undersokningar/radioresultat/radorapporter-ppm/>

Bilagor

Bilaga 1: Kodschema

Vi-Jag-Balansen

1a Vi-positivt

- Positiva attityder till en europeisk vi-identitet.
- Argument för en europeisk vi-identitet
- En europeisk vi-identitet är möjlig

Europa kan ersätta det nationella synsättet med ett kosmopolitiskt / främjande av europeisk identitet genom produktion av barnböcker om europa / ett vi hindrar oss från att slå ihjäl varandra / identitetsgränsen är solidaritetsgränsen / när vi:et utvidgas utvidgas också kretsen människor som är omöjliga att vara neutrala mot / offer för förtryck ryms inte i paragrafer utan i medkänsla / vi kan bli ett vi – eller splittras / krisen i Europa berör alla och vi måste vara solidariska / samarbetet är räddningen för krisande länder / Europa är ett fantastiskt experiment / det finns en koppling mellan bristen på europeisk identitet och de ekonomiska och politiska kriserna som härjar i Europa

1b Vi-negativ

- Negativa attityder till en europeisk vi-identitet.
- Argument mot en europeisk vi-identitet
- En europeisk vi-identitet är inte möjlig

ordet identitet är för stort / hur ska människor av olika nationalitet kunna vara samma när svenskar är så olika / identitet kan vara djupt problematiskt / konsensus och likhet är krävande / historiska erfarenheter som format generationer kan vara smärtsamma

2a Exempel på den europeiska identiteten

- Uttalanden om befintlig europeisk identitet

europeisk känner jag mig ibland / alla är mer eller mindre avvikande, är det kanske också en identitet? / om du skulle kastas ut i världen och vakna upp i en stad skulle du kunna identifiera den som europeisk eller inte / det handlar om nationell polygami där invånarna känner sig

hemma överallt / lågprisflyg för EU:s invånare närmare varandra, det för oss samman / europas kulturhistoria fanns långt före EU:s institutioner / många EU-politiker känner sig som européer / en grekisk EU-politiker känner sig främst som europé

2b Exempel på bristande identitet

- Uttalanden om brist på europeisk identitet

Det är svårt att säga vad en europé är / många andra delar av världen delar det som vissa ser som europeiskt / EU har kommit längre än sina medborgare / det är endast en liten elit som drar fördel av EU / jag kan inte svara på vad det innebär att vara europé / känslomässiga frågor lämpar sig inte för offentlig politisk debatt / det är inte möjligt att hitta en identitet ”one size fits all” som passar lika bra på skottar som kurder / förtryck av muslimska européer i spanien / avståndet mellan Bryssel och medborgarna är långt, inte bara geografiskt / den europeiska identiteten saknas / jag känner mig inte som europé/hur ska vi kunna känna oss som européer? / exempel på konkurrerande identiteter / påvisande av drag-effekten

Historia

3a Historiskt sett har utvecklingen gått framåt

- Exempel på hur kontinenten dragit fördel av integrationen.
- Exempel på hur Europa har blivit en tryggare plats

vår världsdal var bara ett virrvarr av furstendömen och stadsstater, styrda av mer eller mindre egensinniga ledare / EU innebär fredliga konpromisser istället för krig / EU och Nato är räddningen för länder som Litauen / hade det som sker i Ungern idag skett förra århundradet hade jag varit orolig, men nu finns EU / konsekvenserna av krisen blir inte samma som på 1930-talet / om vi vill bygga ett framtida europa, minns inte dess historia utan dess framtid /

3b Historiskt sett har utvecklingen gått bakåt

- Exempel på hur kontinenten förlorat på integrationen.
- Exempel på hur Europa har blivit en osäker plats

europa har tappat kontrollen över sitt imperium, det ligger krisande och överblivet

Framtid

4a Positiva framtidsutsikter

- Exempel på en ljus framtid
- Positiva attityder till vi-identitetens framtid

4b Negativa framtidsutsikter

- Exempel på en mörk framtid
- Negativa attityder till vi-identitetens framtid

we are seeing a reversion to petty nationalism / ett gränslöst Europa, en liten klick EU-människor och alla invånare som kämpar för att få vardagen att gå ihop / grekland är på väg att straffa sig ur EU / européerna ger sig av ut i världen i jakt på bättre liv / vi är inte längre globaliseringens beskäftiga ingenjörer, jag undrar om vi förstår det / fortsatt förtryck av minoriteter / den svällande byråkratin tar utrymme från den tunna demokratin / svartskjortor fortsätter med utfall mot immigranter / varning för ny depression, obehagliga tendenser / Europa går mot en mörk framtid/kontinenten splittras

Demokrati

5a Demokratiskt underskott

- Avsaknad av demokratisk legitimitet hos de europeiska institutionerna

tjock byråkrati mot tunn demokrati, så uppfattar tror jag många uppfattar EU / mest makt finns i den icke folkvalda EU-kommissionen / bara drygt 40 % av medborgarna röstar till parlamentet / nya förslag för att styrka demokratin går medborgarna förbi / vilka resurser krävs för att lämna förslag? Vilka medborgare har dessa? / unionen spenderar pengar på resor mellan Bryssel och Strasbourg när kontinenten är i kris

5b Demokratin fungerar bra

- Europeiska institutioner har demokratisk legitimitet

EU har legitimitet, precis som FN, även utan identitet / medborgare representeras indirekt via medlemsländerna

Bilaga 2: OBS-texter

2.1 Program 1, text 1

Det finns knappast nån europeisk identitet. Skillnaderna i värdegrunder och historiska erfarenheter är för stora. Men också ordet ”identitet” är för stort, och för oklart. Hur skulle en svensk och en portugis kunna vara ”samma” när du och jag är så himla olika? Om man däremot frågar efter det *europeiska*, blir det lite enklare. Europeisk känner jag mig faktiskt ibland, men bara inför amerikanska fenomen, som den starka närvaron av religion där, kärleken till handeldvapen och dess märkligt snäva tvåpartisystem. Utanför västvärlden känner jag mig visserligen ofta som västerlänning, men känner mig mer hemma i Japan än i Frankrike. Nordisk känner jag mig ibland, känner igen mig i litteratur och film, stämningar, och i samvaron med folk från brödrafolken. Å andra sidan finns det ingen som är så olik svensken som dansken. Stolt över det nordiska är jag bara när det gäller jämställdheten mellan män och kvinnor, särskilt när dess effekter visar sig inom lagidrotterna på damsidan. Att vi med våra små befolkningar kunnat utmana de stora länderna i decennier nu, kan bara bero på att kvinnors idrottande har hög och framför allt självklar status här – även om det fortfarande är långt kvar när det gäller resursfördelning och mediabevakning. Jämställdheten har sina rötter i den solidariska välfärdstanken, och även om den urholkats en del på senare år så är den fortfarande stark. Kanske är stoltheten över ett samhällsbygge där alla, oavsett bakgrund och kön, ska ges möjlighet att utvecklas, ett tecken på identitet? Samtidigt kan identitet vara nåt djupt problematiskt. Historiska erfarenheter som format generationer kan ju vara oerhört smärtsamma, traumatiska. Är det en del av identiteten, eller är det hur man hanterar det smärtsamma som definierar en? Även i det solidariska finns drag jag ogillar – kravet på konsensus och likhet kan vara nog så kvävande. Min starkaste identitet är som gotlänning, torparklass med en tunn proletär fernissa. Och hur mycket jag än älskar det mesta och de flesta därhemma så flyttade jag trots allt från ön för snart trettio år sen. Hamnade i Malmö, en stad med mycket oklar identitet, i förändring på gott och ont, med stor inflyttning både från andra länder och andra delar av Sverige. Alla är mer eller mindre avvikande, och det är kanske också en identitet? En som kunde vara europeisk.

Niklas Söderberg (2012)

Hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=5329383>

2.2 Program 1, text 2

Om du skulle kastas ut i världen och vakna upp i en stad utan att någon berättat för dig var du är, då skulle du nog direkt märka om du befann dig i Europa. På husen, arkitekturen,

stadsbyggnaden. Men innebär igenkänningen också att det finns någon speciell europeisk identitet? Frågan ställs av Gareth Harding i en intressant artikel i Foreign Policy, där han reflekterar över efter den gäckande europeiska identiteten. Harding ser också bristen på en gemensam identitet som en av förklaringarna till krisen i unionen.

Gareth Harding kommer från Wales, han har gått på internationella skolor, talar flera europeiska språk, bott i fyra europeiska länder, arbetat länge i Bryssel för amerikansk media och de senaste åren delar han sitt liv mellan Bryssel och Missouri, där han undervisar studenter om Europa. Men han är väl, med sin historia, urtypen för en europé, undrar jag när jag, på jakt efter den europeiska identiteten får tag på honom i Bryssel.

Yes, this is what puzzled me. On paper I am about as European as a Brit can possibly get, and there is always gonna be this slight distance between Britain and Europe , for many reasons, but when my students, during a discussion on the European union, asked me what is a European, I was completely flummoxed, I mean it is nothing I hadn't thought about but I just found my answer very unconvincing, I mean either you can say A European is someone who lives in Europé, and that just sounds flippant, or you can say a european is someone who shares european values such as solidarity, equality, human rights, rule of law, equality between the sexes, bla bla bla, but that is slightly meaningless as well because those principles are hardly applied fantastically in Europé, and many other countries in the world can also lay claims to these values, notably United States, Canada, New Zealand, Australia and so on, so there is nothing unique and particular about that when it comes to Europe,

Jag är väl så europeisk som en britt kan bli, men när mina studenter i USA frågade mig vad det innebär att vara europeisk, kunde jag inte svara, säger Gareth Harding. Jag menar, antingen kan du säga att man är europé när man bor i europa, men det känns tunt, eller så kan du säga att europeer delar samma värderingar, som demokrati, mänskliga rättigheter, men det är inget som är unikt för Europa, det finns andra länder som också gör anspråk på dessa värderingar, som USA, Australien, Nya Zeeland. Så, när jag inte kunde svara på frågan började jag tänka på den europeiska identiteten och skrev artikeln för att skapa debatt kring begreppet europeisk identitet.

Diskussionen om en europeisk identitet, är inte ny, den pågår då och då. Den tyske sociologen Ulrich Beck, är en av dem som fördjupat sig i frågan, bland annat i den uppmärksammade boken Det kosmopolitiska Europa, där han menar att EU inte ska uppfattas som en sammanslutning av nationalstater, då missförstår man den europeiska verkligheten. Nej, det handlar ett unikt projekt, och något som kan ersätta det nationella synsättet med ett gränsöverskridande, kosmopolitiskt sådant. Det handlar, till skillnad från en nationell

identitet, om ett slags kulturell polygami, där invånarna hämtar näring från olika europeiska kulturer och känner sig hemma överallt. Men hur går det med Becks eurokosmopolitiska dröm nu under krisen när flera länder hemfaller åt nygammal nationalism? Gareth Harding menar att själva kittet, det som håller oss samman, är för poröst, och det märks nu när det är bistra tider.

I think there is a link between the lack of european identity and the economic and political crisis we face now, because Europé or the European union, has gone further ahead of the people, in terms of political and economic integration, I mean we have a European passport now, we have an anthem, we have a flag we have a money, at least in most countries, not Sweden obviously, and Britain, but I think we fail to have a European people with a sense of trust and solidarity in each other, and that has come to the fore during this economic crisis, the germans are reluctant to pay money to the greeks because they think they are lazy or cheating, the French do nt trust the greeks, bulgarians and romanians to guard their borders, so they threaten to leave Schengen, so I think we are seeing a kind of reversion to petty nationalism that the EU was supposed to do away with, and partly because as I said the European union has gotten ahead of the people

Det finns en koppling mellan avsaknaden av en europeisk identitet och den ekonomiska och politiska krisen, säger Gareth Harding. Unionen har gått snabbare fram än medborgarna, när det gäller politisk och ekonomisk integration. Vi har ett europeiskt pass, vi har en nationalhymn, vi har en flagga och vi har samma valuta, men jag tror inte att vi har en gemensam känsla av tillit och solidaritet, och det har visat sig nu under krisen, tyskarna är motvilliga till att betala pengar till grekerna eftersom de tycker att de är lata eller tjuvaktiga. Fransmännen litar inte på att Grekland, Rumänien och Bulgarien kontrollerar sina gränser och hotar att dra sig ur Schengensamarbetet, jag tycker mig se en småaktig nationalism runtom i EU, säger Gareth Harding. Men, samtidigt skönjer han en annan trend: människor reser som aldrig förr, kors och tvärs över kontinenten. Lågprisflyg, som Ryanair, har gjort mer än Bryssel för att föra EU:s invånare närmare varandra, konstaterar Gareth Harding.

It is this sort of stuff, on a populist level if you want, or popular level, is helping bringing europens togehter, and that is great, dont get me wrong, I think it would be wonderful. And then there is a tiny elit, who clearly benefit from Europe and many of the advantages the EU has brought, mainly cosmopolitan, multinational, multilingual types, like myself I guess, who cross frontiers often, who have done Erasmus program, who benefit in some ways from the Eus largesse, but that is still a tiny minority

Att vi tack vara lågprisflygen reser så mycket, det för oss närmare varandra, men de som verkligen drar nytta av EU, och alla de fördelar som EU gett, multinationella kosmopoliter som läser och arbetar utomlands och talar flera språk, ja som jag själv antar jag, det är fortfarande bara en liten minoritet, menar Gareth Harding.

Så, en vision om ett kosmopolitiskt gränslöst Europa, en liten klick EU-människor och så alla andra invånare i Europa som kämpar för att få vardagen att gå ihop.

Det finns, menar Harding, tecken på en europeisk identitet men, han anser att vi inte är där ännu, och att institutionerna i EU har byggts innan vi kan tala om en gemensam identitet.

Här i Strasbourg, där jag befinner mig, ligger Europaparlamentet, en av EUs många institutioner. Flera av de parlamentariker jag talar med säger att de känner sig som europeer, och här, på kontinenten med närheten till så många historiska platser, är det svårt att inte hålla med när de hävdar motsatsen till det Harding säger: de påpekar att den gemensamma identiteten, grundad på Europas kulturhistoria, fanns långt före de politiska och sociala institutionerna. En bit bort från Europaparlamentet, bor och verkar Paul Van den Bossche. Han ger ut barnböcker. Om Europa.

-So what we wanted to do basically with Adventure Canada was to show what made Canada a great idea, and then we did the same for America, which is currently under production, overseas. The so we came back to Europe, we are Europeans, I am Belgian, my wife is French, but, so we decided to come back and to launch kind of adventure Europe, it is called Eurojunior.

Paul Van den Bossche, som ursprungligen kommer från Belgien, har bott i Kanada och i USA och gjort böcker för barn om de ländernas historia, vad det innebär att vara amerikan eller kanadensare. För något år sedan flyttade han och hans fru och kompanjon, som kommer från Frankrike, tillbaka till Europa. De hade en idé om att göra samma sak här: de vill ge ut barnböcker om Europa. Det är konstigt att ingen tänkt på det här tidigare, att det inte finns, som t ex i USA, böcker för barn om kontinentens gemensamma historia, säger Paul Van den Bossche.

Böckerna, som är under produktion, ska, är det tänkt översättas till alla EU-språk. I min hand får jag deras version av Askungen, som utspelar sig i Strasbourg och som i den digitala versionen är tonsatt: med den europeiska hymnen. Det är en söt historia, men det är inte bara den dåliga limningen, som gör att boken faller sönder, som gör att den – faktiskt – ser ut som en lite dålig kopia av Disneys barnböcker.

Men, måste jag fråga honom, vad innebär det då att vara europe? Och då förstår jag att svaret inte är så enkelt, även för en förläggare som drömmer om att Europas barn ska känna sig som europeer.

-Being european, that is a good question. Ahh....

Pernilla Ståhl (2012)

Hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=5110195>

2.3 Program 2, text 1

Mitt i Rom, på den kulle som heter Aventinen ligger Piazza dei Cavalieri di Malta. Colosseum med sina turister är inte särskilt långt bort. Men piazzan här är tyst och folktom. Det lilla torget omges av en hög mur, smyckad med gyllene klot och obelisker. Reliefer med klassicerande trofégrupper: fanor, festonger, svärd, sköldar och hjälmar. Det är högtidligt och stramt, men så är det ju också en viktig gränslinje alla dessa svärd markerar. Här, bakom muren, ligger nämligen Den suveräna militära hospitalsorden av Sankt Johannes av Jerusalem, av Rhodos och av Malta, vanligen kallad Malteserorden. Det är Europas minsta mikrostat.

Som specialinbjuden gäst fick jag för några år sedan chansen att besöka denna ovanliga plats. Via en porttelefon i muren, just intill en obelisk, meddelade vi de rätta hälsningsfraserna och blev insläppta genom porten. Därinnanför: en allé med fri utsikt över Peterskyrkans kupol på andra sidan Tibern, några byggnader och en magnifik kyrka ritad av 1700-talsarkitekten Giovanni Battista Piranesi. Alltsammans på en yta lite större än en normal skolgård. En röd fana med det vita Malteserkorset mot röd botten. Och, skymtade inte en turkoskimrande pool där också, bakom pinjerna?

Malteserorden grundades för 900 år sen av korsfarare i Jerusalem. Syftet var att härbärgera och vårda pilgrimer i det heliga landet. Idag är orden känd för sitt hjälparbete och driver sjukhus, vårdcentraler, skolor och universitet världen över. Fram till 1834 hade den sin hemvist på Rhodos och Malta, men sedan dess alltså här, i Rom.

Landet är en så kallad mikrostat, en mycket liten stat som är självständig i folkrättslig mening. Malteserorden har permanent observatörsstatus i FN och erkänns som suverän av många länder. Dess högsta företrädare kallas Stormästare. Malteserordens har ungefär 12 000 medlemmar. Sjuttio av dem är ordensriddare som avlagt klosterlöftet, övriga helt vanliga sekulära riddare och damer. Alla bor knappast här, på Aventinen – förmodligen ingen av dem.

De har alla Malteserordens pass – som dock bara accepteras av 12 Schengen-länder. Inte Sverige. Stormästaren bor inne i stan, på tjusiga shoppinggatan Via Condotti 68 helt nära Spanska trappan, där Malteserriddarnas huvudkvarter ligger i det hus som kallas Palazzo Malta.

Orden har inte, som exempelvis Vatikanen, en egen toppdomän på internet, men egna frimärken, ett eget postkontor, egna registreringsskyltar och egna mynt – scudi, vars användningsområde dock är begränsat. Den nuvarande stormästaren Matthew Festing är den sjuttionionde i ordningen sedan den första, Helige Gerard, dog på hösten 1120.

Malteserordens mest kända medlem är konstnären Michelangelo Merisi, mer känd som Caravaggio. Han var under en kort period i början av 1600-talet Malteserriddare. Anklagad för mord i Rom sökte den våldsamme Caravaggio 1607 tillflykt och beskydd hos orden på Malta.

Efter ett års provotid blev han fullvärdig riddare. Medlemsavgiften i det högadliga brödraskapet var svindlande för en fattig konstnär. I Caravaggios fall gjorde riddarna en kompromiss. Som betalning accepterades en altarmålning med Johannes Döparens död, fyra gånger fem meter stor. Den är än idag placerad på altaret i Johanneskatedralen i Valletta på Malta. Caravaggios signatur är tecknad i blod – eller snarare röd färg. Bokstäverna rinner i utkanten av den växande blodpölen under det halshuggna helgonet i bildens nederkant. Fra Caravaggio skrev han, som för att understryka sin nyvunna tillhörighet som ordensbroder, fra.

Caravaggio målade också av dåvarande stormästaren Fra' Alof de Wignacourt. I porträttet från 1608 bär han full stridsutstyrsel med gyllene rustning och vapen i hand. Både munkkåpan och det heliga fattigdomslöftet känns avlägset. Inte heller Caravaggio verkar varit så noga med fromheten. Efter en intern dispyt med efterföljande blodigt handgemäng framtogs han sitt riddarskap, fängslades och flydde till Sicilien.

Skulle en nutida Caravaggio välkomnas i Malteserorden? Kan trasiga flyktingar som han, med oklar bakgrund och stort behov av uppehållstillstånd, beskydd, söka sin tillflykt hit? Knappast. Precis som Europas andra mikrostater Vatikanen, Lichtenstein, San Marino, Andorra och Monaco, har Malteserorden ingått avtal med sina grannländer – i det här fallet Italien. EU:s migrationsregler gäller trots att orden inte är egentlig EU-medlem. Bara den som blir rekommenderad från insidan – av en som redan är medlem – kan själv bli medlem i Malteserorden. Och då blir man alltså inte medborgare i en stat, utan medlem i en orden.

Kanske kan konstnärens försök att finna räddning hos det heliga krigiska brödraskapet ha sin motsvarighet i hur fattiga länder i vår tid eftertraktat medlemskap i EU. Militärt beskydd och ekonomisk garanti lockar, då precis som nu. Kanske kan också Caravaggios

nesliga utträde ur Malteserorden på grund av dåligt uppförande påminna om hur Grekland idag är på god väg att straffa ut sig själv ur EU.

Jag minns Piranesis kyrka med änglar och malteserkors i golvmarmorn och vyn över Rom och Vatikanen från Malteserriddarnas lugna park. Som att befinna sig i en lucka i tiden, och i rummet. Trots att denna lilla enklav på Aventinen kanske känns som en stolligt anakronistisk kvarleva från en glömd tid påminner den samtidigt om ett Europa som fanns för inte särskilt länge sedan. Det är till exempel bara 150 år sedan det idag krisande Italien enades. Innan dess var vår världsdel ett virrvarr av furstendömen och stadsstater, styrda av mer eller mindre egensinniga ledare. Mikrostaten Malteserorden är en mikroidentitet som påminner oss om vad Europa en gång var.

Linda Fagerström (2012)

Hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=5145844>

2.4 Program 2, text 2

Aporna i Gibraltar har lärt sig bita den hand som föder dem. De är tama, men oberäknliga, och vet väl inte att det faktiskt är turisterna de lever på. Nedanför berget, längs den långa gågatan, pågår den tullfria kommersen i det lilla skatteparadiset. Gibraltar är en liten brittisk miniatyrvärld, ett europeiskt Hongkong som sticker Spanien i ögonen på samma sätt som de spanska enklaverna Ceuta och Melilla, på andra sidan sundet, sticker Marocko i ögonen. Då och då mullrar den postkoloniala irritationen till och laddas ur i en skenfäktning om något symboliskt klippgrund eller en tillfälligt stängd gränspassage.

För antikens sjöfarare var Gibaltarsundet porten mot den okända västern, Atlas stoder som höll himlafästet på plats vid världens ände. Alldeles här i närheten, från hamnen i Cádiz, var det Columbus seglade ut på den resa som blev början till den europeiska globaliseringen - den femhundra år långa process som filosofen Peter Sloterdijk beskrivit som en långsam förvandling av världen, från medeltidens fasta och stabila strukturer till kapitalismens oberäknliga flöden. En förvandling som utgick från Europa, och som i århundraden drevs framåt av de stora europeiska imperierna, men som Europa nu ser ut att ha tappat kontrollen över, där det ligger krisande och överblivet med sina gamla parapeter.

Sedd från andra sidan sundet reser sig den branta Gibaltarklippan som ett magiskt vaktorn i det starka solljuset, numera nästan omöjligt att överlista för de afrikanska emigranter som fortfarande försöker sig på den dödsföraktande resan i små båtar över havet. Fast de blir färre och färre. Numera är det istället européerna som ger sig av söderut, till sina gamla kolonier, i jakt på ett bättre liv. Det är en ovan situation, en ovan roll som säkert i

grunden kommer att förändra den europeiska självbilden. Vi är inte längre globaliseringens beskäftiga ingenjörer, har inte längre råd att bita händerna som föder oss. Jag undrar om vi verkligen förstår det.

Dan Jönsson (2012)

Hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=5120641>

2.5 Program 3, text 1

En tanke har inte lämnat mig i fred i 19 år. Vad skulle ha hänt om forna Jugoslavien hade varit en del av EU innan kriget bröt ut? Skulle mina vänner ha levt? Skulle min klasskamrat Suada ha blivit skändad?

Spekulerar jag? Ja visst. Men om ni upplevde det skulle ni också ha ett behov av att spekulera.

För snart exakt 20 år sedan satt jag med min vän **Alen** och diskuterade flykten från det då belägrade Sarajevo. Han flydde bara några timmar efter mig. När han blev tillfångatagen under flykten blev han tvingad att skjuta granater mot huset där hans föräldrar bodde. Hur förklarar man behovet av ett fredsprojekt efter det? Hur förklarar man behovet av en gemensam europeisk identitet som håller oss ifrån att slå ihjäl varandra?

Men dessa komplicerade, känslomässiga saker, lämpar sig inte för en offentlig politisk debatt. Därför kommer vi fortsätta diskutera centralbanker, räntechocker, optimalt valutaområde. Och argumenten kommer bli fina... ”tack, tack så mycket, tack, tack, oh gud vad du formulerade det bra! De enkla distinktionerna är faktiskt starkast: Euro, Grekland, nationalism, – inte bra. Fred, solidaritet, humanitet – mycket bra.”

Passande nog, som flykting från ett av Europas krig, som blev statssekreterare, blev jag också ombedd att skriva om den europeiska identiteten och vårt behov av den. ”Utgå från en konkret plats som säger något om europeisk identitet, och reflektera vidare.” Då så. Då säger jag så här:

Det finns inget sätt att beskriva det, så klart. Det går inte att förvandla våldtäkt till en radiokrönika. Med hedern i behåll.

För de enkla distinktionerna är inte alls så enkla. Under andra världskriget dödades inte fem, inte ens femhundra, eller femhundra tusen, eller ens fem miljoner människor, utan 55 miljoner människor. De som stod på sidan, som räddade sina barn – de brukar vara stolta över sin neutralitet. Fråga judar om den neutraliteten är någonting att vara stolt över. Fråga Srebrenicas mödrar vad de tycker om västvärldens neutralitet i det bosniska kriget. Hur beskriver de den? Som en akt av solidaritet? Eller som egoism? Har de förståelse för att

solidariteten uppenbarligen har sina kretsar. Grekernas största problem just nu verkar vara att de är greker. ”De andra”. För vår identitetsgräns är vår solidaritetsgräns.

Men finns det ett behov av den europeiska identiteten?

Ja sidan:

-Ja. EU har svårt att förlita sig på utilitaristiska instrument. Särskilt nu, när det inte är populärt att vara europé längre. Utan en europeisk identitet kommer Europa att förbli en papperskonstruktion överkänslig för övertrasseringar av skuldkontot.

Nej sidan:

-Nej. En ”evigt närmare europeisk union” är en modern Leviathan som kommer uttradera den nationella suveräniteten, generera byråkratiska nomenklaturer, minimera ansvarstagandet och underminera den nationella demokratin.

Känslor, överdrifter, prat! Som om den nationella demokratin inte hade samma demokratiska underskott. Som om det vore möjligt att hitta en identitet, ”one size fits all” som passar lika bra på skottar som för kurder, äldre kvinnor som tonåringar, Brysseleliter som slovakiska arbetslösa.

Finns det ett bra svar på frågan om det behövs en europeisk identitet? Ja. Den stavas **Suada**. Min klasskamrat. Hon, som gillade att dansa.

Identiteter är som en Babusjka docka, nya lager adderas till de redan existerande. **Selimovic** familj, som från början kände solidaritet bara med andra Selimovic, var beredd att betala dåtida skulder och skydda endast andra Selimovic. Solidaritetsgränsen var definierad av ett vi som utgjordes av familjen. En utvidgning av vi-et till ”bosnier”, betydde att solidariteten utvidgades, att man nu var villig att betala även andra bosniers skulder. Nationalstaten har lyckats utvidga solidariteten till att omfatta miljoner människor som inte känner varandra. En europeisk identitet skulle omfatta även Suada. Identitetsgräns är vår solidaritetsgräns. Vill vi utvidga solidariteten måste man utvidga kretsen människor som är omöjliga att vara neutral mot.

Visst, identiteter har både den horisontella och vertikala dimensionen. Den horisontella komponenten betonar solidaritet med andra, tillhörighet, tillit, gruppens gränser, ett vi. Den vertikala dimensionen betonar legitimitet av EU-institutioner. Båda behövs. Men kom ihåg att legitimiteten av EU kan säkras även utan en gemensam identitet. FN har en legitimitet utan att för den saken skull kräva en ”världsmedborgaridentitet”. En utvidgning av solidariteten däremot - är omöjlig utan ett gemensamt vi, utan en europeisk identitet. Suada ryms inte bland paragrafer. Utan i medkänslan.

Europa står vid ett vägskein, vi lever ett ”defining moment”. Det är nu vi kommer lägga grunden för att bli ett vi - eller splittras. Det är upp till oss. Kom ihåg att det ansvaret är personligt, oavslåeligt, det kan inte överlåtas eller pantsättas hos varken statschefer, ECB, centralbanker, kommissionen, politikerna. Det är upp till dig.

Att möjliggöra ett anständigt liv för dina barn. Så de inte behöver lära sig om hur djupt en människa kan sjunka. Därför, om jag kan ge ett råd: lyssna på flyktingarna. De har någonting att berätta. Om oss. Om behovet av en framtid. Deras erfarenheter kommer leva genom våra handlingar.

Och därför - om du behöver minnas någonting för att bygga ett framtida Europa – minns inte det europeiska förflutna. Det tål knappast att minnas. Minns hellre dess framtid.

Jasenko Selimovic (2012)

Hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=5291066>

2.6 Program 3 text 2

Solen gassar under dagen. Vinden står helt stilla under natten. Det är slutet av juli i den spanska kuststaden Villajoyosa. Ljudet av trummor, fulla människor och marscherande band gör att sömnen uteblir. Staden bjuder på det årliga pompösa skådespelet Moros y christianos, morer och kristna. Så gott som varenda invånare verkar delta. Även ungdomar som ser alternativa ut med dreadlocks och inte fullt så välstrukna kostymer njuter av sitt deltagande i skådespelet.

Staden är uppdelad i två läger. Först ut att marschera genom staden är de goda kristna. De med ljusa kläder, riddarmundering, sköldar, spjut och korsfararkors broderade på mantlarna. Dagen därpå: De onda. Morerna, muslimerna, med stora sablar, turbaner, beslöjade magdansöser och halvmånar på fanorna. Men där finns också judarna, svarta vildar från Afrika och indianer med totempåle.

För 403 år sedan samlade Filip III:s knektar ihop moriskerna längst just dessa stränder, tvingade upp dem på båtar, dränkte eller slog ihjäl tiotusentals av dem och kastade ut de överlevande på andra sidan Medelhavet. Moriskerna var spillran av det moriska al-Andalus. De var bönder, hantverkare, lantarbetare, och annat enkelt folk som efter den katolska erövringen av Granada 1492 tvångskonverterades till kristendomen. De var lika infödda som andra spanjorer. Mellan 300 000 och 500 000 till antalet utgjorde de på sin höjd fem procent av Spaniens befolkning, men under 1500-talet växte hetsen mot dem till nationell hysteri.

Det var den största etniska rensningen i Europa före 1900-talet. Och så slutar också festivalen, enligt en hundra år gammal tradition. Under de tidiga morgontimmarna invaderar

kristna båtar stranden i Villajoyosa, kastar ut morenna ur sitt slott av papp och skickar ut dem i havet. Publiken jublar.

Men längs Villajoyosas huvudgata finns också halalbutiker, internetcaféer med skyltar på arabiska och, under karnevalsveckan, senegaleser som saluför hattar, solglasögon, blippande diadem. Här är känslorna svalare. ”Vi är lika mycket spanjorer som de, men ändå måste de uppträda så här varje år! Det finns så mycket rasism mot muslimer här i Spanien”, utropar en kvinna av nordafrikansk börd. ”Jag kan inte förstå varför de firar att de fördrev folk”, fräser en annan. Och så fortsätter kampen om vem som hör hemma i Europa.

Shora Esmailian (2012)

Hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=5294680>

2.7 Program 4, text 1

I ett aprilnummer av tidskriften *The Economist* finns en tecknad bild som illustration till en artikel om EU. På bilden står en tjock man med texten ”bureaucracy” – byråkrati – skriven på tröjan över den svällande magen. Bredvid honom står en tunn kvinna med texten ”democracy” – demokrati – på sin klänning. Jag tror att det är många som uppfattar EU just på det här sättet: mycket byråkrati, och lite demokrati.

Medborgarinitiativet är det senaste i en lång rad av försök att – åtminstone till synes – öka medborgarnas inflytande över och insyn i EU: ett sätt att göra EU mer demokratiskt, helt enkelt.

Finns det för lite demokrati, ett demokratiskt underskott i EU? Ja, den frågan har debatterats fram och tillbaka ända sen 90-talet. De akademiker, politiker och debattörer som menar att så är fallet pekar, för det första, på att makten i EU till stor del finns hos kommissionen. Det är enbart kommissionen, denna byråkratiska och icke-folkvalda institution, som kan lägga fram nya lagförslag i EU.

För det andra, utgör medlemsländernas ministrar – för att inte tala om deras stats- och regeringschefer – fortfarande de huvudsakliga beslutsfattarna. Visserligen har EU-parlamentet ökat sin makt med varje nytt fördrag, och idag är det inom många områden en lika viktig beslutsfattare som ministerrådet.

Men ändå: det folkvalda parlamentet har, jämfört med medlemsländernas parlament, helt klart mindre makt. Och så är det ju det här med legitimiteten – hur stor legitimitet har egentligen ett parlament, som bara drygt 40 procent av EU:s medborgare ens bryr sig om att rösta på?

De som anser att det inte finns något problem med ett demokratiskt underskott i EU menar, å andra sidan, att demokratin tillgodoses indirekt, genom att EU är ett samarbete mellan demokratiska länder. Medborgarna representeras av sina demokratiskt valda företrädare.

Men avståndet till Bryssel är långt, inte bara geografiskt sett för många av medborgarna, utan även när deras intressen förväntas tas tillvara via stats- och regeringscheferna. Med ett ökat gap mellan den europeiska eliten och medborgarna i synen på förtjänsterna med EU, så har EU självt försökt hitta vägar för att involvera medborgarna mer direkt i det jättemaskineri som utgör EU:s beslutsprocess.

Hur kan det då göras och hur ska medborgarna fås att uppfatta EU som en mer demokratisk organisation? Recepten har skiftat över åren.

På 90-talet satte EU hoppet till att lyfta fram regionerna i samarbetet: regionerna hade ju fördelen att vara närmre medborgarna än det avlägsna Bryssel. Om regionerna gavs en stark roll i EU så kunde medborgarna kanske därmed känna en större delaktighet. Trots bildandet av en Regionkommitté, som i vissa frågor fick en rådgivande roll i beslutsprocessen, var det nog få medborgare som kände att detta gav EU ett demokratiskt lyft.

När det i början av 2000-talet var dags att ta fram ett nytt fördrag så testades en ny variant: innan stats- och regeringscheferna skulle börja förhandla ägde ett konvent rum, där representanter för medlemsländerna involverades. Visst fanns det representanter för civila samhället på plats emellanåt, och visst sändes konventets öppna debatter via webben, men... så värst mycket mer demokratiskt blev det ändå inte. Konventets arbete gick t o m många EU-medborgare helt förbi.

Nästa försök från EU:s sida var att involvera medborgarna i ratificeringen av det fördrag som konventet påbörjat och som medlemsländernas stats- och regeringschefer lagt sista handen vid: det Konstitutionella fördraget. Efter diskussioner om en EU-gemensam folkomröstning, bestämde sig hela 13 medlemsländer för att göra detta fördrag till föremål för direktdemokrati genom att hålla nationella folkomröstningar under 2005. Men redan i april och maj tog det stopp: i Frankrike och Nederländerna, två av EU:s grundarländer, röstade en majoritet mot fördraget.

Tanken om direktdemokratiska inslag försvann därmed snabbt från arsenalen av möjliga recept på att öka medborgarnas engagemang och deltagande i EU. Lite cyniskt kan man konstatera att det ju inte funkade när medborgarna inte röstade som EU:s beslutsfattare hade tänkt sig.

Och nu – medborgarinitiativet. Vad kan det komma att innebära för EU-medborgarna och demokratin?

Först kan man ställa frågan om vilka medborgare som har resurser och kontakter att samla ihop en miljon underskrifter, vilket är vad som krävs för att kommissionen ska pröva förslaget?

Bland de initiativ som redan har kommit in, finns det ett som handlar om mjölkors välfärd. En av sponsorerna bakom förslaget är det internationella glassföretaget Ben & Jerry's. Syftet med förslaget är helt klart behjärtansvärt. Men det reser frågan om hur möjligt det är för enskilda medborgare utan denna typ av uppbackning att lansera förslag? Risken finns att medborgarinitiativet blir ett instrument för redan starka lobbygrupper, intresseorganisationer och företag, som låter en privatperson lägga fram förslaget för att sen stödja det.

Men medborgarinitiativets betydelse kommer också att bero på hur kommissionen väljer att förhålla sig till de inkomna förslagen. Om kommissionen blir alltför hård i sina bedömningar om vilka förslag som får släppas fram, eller om den väljer att främst se till sina egna intressen när den sällar bland förslagen, så finns det en risk för att den svällande byråkratin, som kommissionen representerar, återigen tar utrymme från den tunna demokratin. Och att medborgarinitiativet blir ännu ett i raden av verkningslösa recept på mer inflytande för medborgarna i EU.

Malena Rosén (2012)

Hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=5129698>

2.8 Program 4, text 2

En symbol för det europeiska projektet: fredliga kompromisser istället för krig. Och en institution som ska förbättra det omtalade demokratiska underskottet i unionen. Ja, här, i den pittoreska staden Strasbourg i Alsace, det är historisk mark, Frankrike och Tyskland har krigat om området flera gånger, har Europaparlamentet sitt officiella säte. Men frågan är vad parlamentsbyggnaden i Strasbourg står för idag. Parlamentarikerna är nämligen bara här fyra dagar i månaden, annars håller de hus i Bryssel. Att alla 736 ledamöter, deras assistenter, tolkar och all möjlig personal flyttar från Bryssel till Strasbourg en gång i månaden, är en kostsam o bölig affär, Strasbourg har till exempel inte en egen flygplats

Europaparlamentet, kallades tidigare lite hånfullt elefanternas kyrkogård, en avpollletteringsplats för politiker som gjort sitt i hemländerna, och som kunde fortsätta verka men utan att ha något reellt inflytande. Men parlamentet har successivt fått större makt, inte

minst över Eus budgetprocess. Och flera politiker inleder, istället för att avsluta, sin politiska karriär här. Ett exempel är den danska s-märkta statsministern Helle Thorning Schmidt, Lena Ek var också i länge Europaparlamentet innan hon kom tillbaka för att bli miljöminister.

Jag går in i Louis Weiss-byggnaden, där parlamentet samlas. Byggnaden som stod klar 1999, har en arkitektur som är symbolisk för hela EU-projektet, fasaden är medvetet halvfärdig. Att taket rasade ner för några år sedan kan i dessa krisdagar också tolkas symboliskt. Inuti byggnaden finns vindlande korridorer, schakt, trappor, broar, prång och hissar, och man kan förstå kritiken från de som arbetar här: det är hopplöst att hitta. Kopieringsmaskinerna går varma, alla dokument översätts, o presskonferenserna avlöser varandra. På pressmötena serveras mjölk, kanske en påminnelse om att jordbrukspolitiken fortfarande är en hörnsten i samarbetet.

Ljudill: Anna Hedh

Socialdemokratiska ledamoten Anna Hedh. I pressbaren håller moderaten Gunnar Hökmark presskonferens,

Ljudill : Gunnar Hökmark

Jag går, över en bro, uppför trappor, vidare till plenum, där omröstningen sker. Många beslut ska tas, men frågan som är på allas läppar är krisen. Kommissionen är här och redogör för krisåtgärder. I debatten uttrycker parlamentariker från Portugal, Grekland och Spanien oro, och uttrycker att krisen berör alla och att medlemsländerna måste vara solidariska mot varandra.

Och frågan är, återigen, vad som kommer hända med Grekland. Resultatet i helgens val tolkas av många som en klar protest mot de nedskärningar som landet tvingats göra för att försöka hålla sig kvar i eurosamarbetet. Och svartskjortorna vädrar morgonluft och kan nu som folkvalda fortsätta med sina hätska utfall mot immigranter.

En person som har ägnat mycket tid åt att försvara mänskliga rättigheter, i sitt hemland och i parlamentet är Leonidas Donskis. Han är ursprungligen filosof, historiker, och har arbetat på flera universitet runt om i Europa och i USA. Sedan tre år tillbaka är han också politiker, och sitter med i den liberala gruppen ALDE i parlamentet.

Jag hittar honom den intilliggande byggnaden, uppkallad efter Winston Churchill, i ett litet kontor längst ned i en lång korridor.

Leonidas Donskis plockar undan på skrivbordet, han berättar att han brukar lyssna på musik mellan mötena för att varva ner. Det är en hektisk tillvaro, och han säger att det är oanständigt att unionen, nu i kristider, spenderar så mycket pengar på att

parlamentsledamöterna flyttar mellan Bryssel och Strasbourg. Han är bekymrad över krisen, men ser själva samarbetet som räddningen för länder som Grekland:

Det är en mycket allvarlig situation i Europa nu, och det är ingen som riktigt kan förklara orsakerna till krisen, och politikerna som fattar beslut är beroende av råd från specialister och måste också ha stöd från väljarna, det är komplicerat och många länder hemfaller åt nationalism. Men inget land kan självt klara krisen, det kan bara samarbetet göra, och krisen innebär egentligen ett tydligt argument för att det är unionen som är räddningen, säger Leonidas Donskis. Han berättar om euforin efter Berlinmurens fall, då såg framtiden ljus ut, men nu, säger han, har vi blivit påmind om hur ekonomiskt och politiskt sårbara de europeiska länderna är. Inledningsvis trodde vi att det var någonting som var speciellt för Grekland, men nu talar vi om Spanien, Italien, Portugal, och kanske Italien.

Leonidas Donskis drar paralleller till sitt eget land, när han talar om de nedskärningar som nu görs i krisländerna, och han menar att så tuffa omställningsprogram som litauer genomlevde, de hade inte gått att göra i södra europa.

I Litauen hade vi inte några indignados, människor emigrerade till andra EU-länder för att få jobb, och vi med vår historia av Moskväs järngrepp gör att vi litauer var och är vana vid tuffa tider, för Litauen är EU och Nato räddningen, vi har ingen nödutgång, helt enkelt, säger Leonidas Donskis.

Han varnar för att det kan komma en ny depression, som på 1930-talet, och han ser obehagliga tendenser, främlingsfientliga och rentav nazistiska grupper har kommit in i nationella parlament, som Jobbik i Ungern, och nu Gyllene Gryning i Grekland.

I Litauen finns, säger han, tack o lov, inget som påminner om ungerska Jobbik, ja, vi har främlingsfientliga grupper och homofobi är ett stort problem, men inget i närheten av det som nu händer i Ungern. Och hade det som nu händer i Ungern skett förra århundradet då hade jag varit mycket orolig, men nu tack vara unionen finns det en slags kontroll. EU kommer aldrig tolerera framväxten av auktoritära regimer, vi kanske går in i en ekonomisk kris liknande depressionen på 1930-talet men konsekvenserna kommer inte bli som då, tack vare det europeiska samarbetet, avslutar Leonidas Donskis.

Jag lämnar Donskis kontor och på utvägen stötar jag på Kriton Arsenis, grekisk ledamot, som sitter i den socialistiska gruppen. Han är i trettioårsåldern, har, vilket är ovanligt när det gäller männen i parlamentet, jeans och långt hår. Han har fått flera utmärkelser för sitt enträgna miljöarbete i Grekland och på europeisk nivå, och har begynnande politisk stjärnstatus.

Av honom får jag en rejäl dos EU-optimism, Kriton Arsenis säger att han inte känner sig som grek, utan främst som europé, och han ser EU som ett projekt som driver mänskligheten framåt:

-Europa är ett fantastiskt experiment – med 27 länder som försöker finna gemensamma lösningar på gemensamma problem.

Pernilla Ståhl (2012)

Hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=5100206>